

Наша Слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 33 (1080) 15 ЖНІЎНЯ 2012 г.

У Зэльве ўшанавалі Ларысу Геніюш

11 жніўня ў Зэльву з'ехаліся людзі з розных гарадоў і мястэчак Беларусі. Побач са Свята-Траецкай царквой нязвыкла шматлюдна. Пасля літургіі адбываецца малебен па памерлых. У храме людзі ў жалобных строях, а таксама тыя, хто прыехаў сёння памаліцца за Ларысу Геніюш. Святар чытае малебен па-беларуску і ў самым канцы пераліку імёнаў гучыць: "Ларыса".

Пазней айцец Аляксандар скажа, што наўмысна чытаў гэтак імя апошнім, бо ведае, што Ларыса Геніюш была вельмі сціплым і чуйным чалавекам, а тут, маўляў, людзі якія прыйшлі памаліцца за сваіх родных.

замест беларускага "і" ставіла адзінку. А вось Евангелле, якое абкладзена ейнымі рукамі.

Ужо на дварэ, выйшаўшы з музейчыка, сталая спадарыня, Людміла Дамброўская, кажа, што добра памятае Ларысу Геніюш:

- Дабрадушная была, ласкавая, добрая, спагадлівая, заўсёды дапамагала людзям.

людзей цягнецца сюды да царквы, да помніка і да дома, дзе жыла паэтка.

- Нам сёння бракуе святасці, і мы прыходзім да Ларысы Геніюш. Нам сёння бракуе шляхетнасці ў чалавечых аносінах, і мы прыходзім да Ларысы Геніюш. Нам бракуе сёння нацыянальнага аптымізму, і мы прыходзім да Ларысы Геніюш.

Мастак Аляксандр Пушкін упершыню прыехаў у Зэльву:

- Вельмі прыемна было сёння стаць у царкве побач з людзьмі ў чорных строях, якія прыйшлі на паніхіду па сваіх родных. І сярод імёнаў памерлых: Пётар, Ефрасінья, Фядора, Васіль гучала і імя Ларыса. Як гэта ўсё ж было прыемна.

Падчас імпрэзы песні

Пасля малебну айцец Аляксандар падзякаваў усім, хто не забывае іх славетную прыхаджанку і ў дзень яе народзінаў штогод прыязджае ў Зэльву, каб памянуць яе слаўнае імя. Ён запрасіў усіх у невялічкі музейчык. Тут пад шклом здымкі старой Зэльвы, розныя рэчы, а вось цяпер ужо айцец Георгі паказвае на тое, што адносіцца да памяці Ларысы Геніюш:

- Вось тут інфармацыя аб яе жыцці: здымкі з пахаванняў, аўтографы прыхаджанам, вершы, якія, напэўна, нідзе дагэтуль не друкаваліся. Вершы духоўнага зместу, якія яна сама друкавала на машыныцы і

Людзі яе таксама любілі, бо яна была чалавекам. Багацця ў яе не было, толькі ўвесь пакой быў застаўлены кнігамі.

На дварэ побач з помнікам адбылася прэзентацыя кнігі Ларысы Геніюш "Лісты з Зэльвы". Укладальнік кнігі Міхась Скобла распавядае пра паэтку, яе жыццё, перапіску, яе сяброў і незаўважна для сябе тлумачыць, чаму так многа

на словы ў тым ліку і Ларысы Геніюш спявала Тацяна Грыневіч-Матафонава.

- Цягнула мяне сюды. Якая сіла, пакуль цяжка гэта выказаць словамі. Канешне, гэта важны чалавек для нас усіх. Вось ідзеш па Зэльве і думаеш, што тут хадзілі ўсе твае сябры, і яны таксама ішлі сюды да царквы, бо яна тут жыла недалёка.

Міхал Карневіч.

100 гадоў з дня нараджэння Барыса Мікуліча

МІКУЛІЧ Барыс Міхайлавіч [псеўданімы: Б. Міхайлаў; Барыс М.; крыптанімы: Б.М.; БаМ; Б.М-ч; М.Б.; 19.8.1912, Бабруйск - 17.6.1954, с. Машукоўка Краснаярскага краю), празаік, крытык. Пачаў публікавацца з 1927 (час. "Маладняк"). З 1928 член бабруйскай філіі "Маладняка". З 1929 працаваў у бабруйскай газ. "Камуніст". У 1930 пераехаў у Менск. Працаваў карэктарам у Дзяржвыдавельстве БССР; стыльрэдактарам, адказным сакратаром у газ. "Літаратура і мастацтва". Потым зноў вярнуўся ў выдавецтва на пасаду рэдактара. У 1930 вучыўся на творчым аддзяленні МВПП; у 1934-35 на літаратурных курсах у Маскве. Член СП Беларусі з 1934. У 1936 чытаў курс гісторыі літаратурных жанраў і гісторыі

нарыса ў Інстытуце журналістыкі (Менск). Да 1936 выдаў 7 мастацкіх кніг. Арыштаваны 26.11.1936. Асуджаны на 10 гадоў зняволення. У 1937 пераведзены ў Мар'янск Нова-сібірская вобл., у 1938 - у Рашоты Краснаярскага краю. У 1943 пераведзены ў катэгорыю ссыльных. Пасля вызвалення ў 1946 пераехаў у Ашхабад да старэйшай сястры Кацярыны, нягледзячы на тое, што яму было забаронена жыць у сталіцах. У 1947 вярнуўся ў Беларусь. Жыў у Бабруйску, на Лагойшчыне. У 1947-49 працаваў у бабруйскай бібліятэцы. Звярнуўся да гістарычнай тэматыкі, падрыхтаваў аповесць пра М. Багдановіча. Актыўна пісаў, але ягоныя творы не публікаваліся. Арыштаваны паўторна 28.4.1949, высланы ў Сібір.

Жыў у сяле Машукоўка Краснаярскага краю, дзе і памёр. Раэбілітаваны праз тры месяцы пасля смерці.

Тв.: Выбранае. Мн., 1959; Аповесці. Мн., 1985; Палеская аповесць: Аповесці, апавяданні. Мн., 1991; Аповесць для сябе. Мн., 1993.

Паводле Л. Маракова.

Партыя БНФ паслядоўна падтрымлівае беларускую мову і беларускую культуру

4 жніўня XV з'езд Партыі БНФ зацвердзіў Платформу Партыі БНФ да парламенцкіх выбараў 2012 года.

Побач з іншым для забеспячэння годнага жыцця грамадзянаў Беларусі Партыя БНФ выступае за:

- Захаванне і папулярызацыю каштоўнасцяў беларускай культурнай спадчыны, як складовай часткі еўрапейскай цывілізацыйных каштоўнасцяў.

- Перагляд падатковай сістэмы на карысць развіцця айчыннага і замежнага мецэнацтва.

- Змяненне палітыкі ў галіне аховы гістарычна-культурнай спадчыны, забеспячэнне яе рэальнага захавання і аднаўлення.

- Усталяванне аплаты працы работнікаў адукацыйна-культурнай сферы на ўзроўні, не ніжэйшым за сярэднюю заробную плату па краіне.

- Вяртанне беларускай мове рэальнага статусу дзяржаўнай і паступовы пераход да беларускай мовы, як адзінай дзяржаўнай, разам з аднаўленнем беларускамоўнай сістэмы адукацыі і выхавання, - ад ясяляў да ўніверсітэта.

- Прыняцце закона "Аб дзяржаўнай падтрымцы беларускай мовы", падрыхтаванага Таварыствам беларускай мовы.

- Заканадаўчае вызначэнне статусу моваў нацыянальных мяншын і дзяржаўную дапамогу ў іх развіцці.

- Вяртанне гістарычнай сімволікі: бела-чырвона-белага сцяга і гербу "Пагоня".

Кандыдаты ў дэпутаты ад Партыі БНФ будучы паслядоўна прыцягваюць увагу грамадства да праблем з беларускай мовай у краіне.

Наш кар.

Вывучэнне беларускай мовы вяртаецца ў Міхалова, што на Беласточчыне

Ад верасня 2012 года вучні гімназіі і пачатковай школы ў Міхалове на Беласточчыне пачнуць вывучаць мову сваіх продкаў. Жаданне таго, каб дзеці вучылі беларускую мову, выказалі бацькі 120-ці школьнікаў.

Як адзначыў дырэктар гімназіі ў Міхалове Янка Лукаша, ініцыятарамі ўвядзення беларускай мовы сталі бацькі

навучэнцаў:

- Яшчэ ў мінулым годзе бацькі выступілі з такой прапановай. У гэтым годзе была нагода, бо гэта ўжо будзе група школаў, пачатковай школы і гімназіі. Я прыемна здзіўлены, што 120 вучняў жаадала вывучаць беларускую мову.

Вывучаць беларускую мову дзеці будучы ад другога класа пачатковай школы да

другога класа гімназіі. Заняткі па беларускай мове ў школьнікаў будучы тры разы на тыдзень. Гімназія ў Міхалове супрацоўнічае са школай у Ваўкавыску, таму пасля ўвядзення беларускай мовы дырэктар школы Янка Лукаша спадзяецца на ўзмацненне гэтага супрацоўніцтва.

Лукаша Леанюк,
Радыё Рацыя.

ISSN 2073-7033

750-ты нумар "Нашага слова", выдадзены ў Лідзе

ДАПАЎНЕННЕ ДА СЛОЎНІКА

У канцы 2011 года выйшаў наш (у суаўтарстве з М.А. Якалэвіч) "Глумачальны слоўнік прыказак" (далей ТСП). У ім апісана каля 1800 найбольш ужывальных у сучаснай літаратурнай мове прыказак. Працягвалася далейшае выяўленне прыказак, не апісаных у ТСП, збіранне ілюстрацыйнага матэрыялу з сучасных пісьмовых літаратурных крыніц. Хацелася б дапоўніць гэты слоўнік некаторымі новымі звесткамі.

Найперш - пра два слоўнікавыя артыкулы, якія (хутчэй за ўсё, па віне выдавецтва) прапушчаны ў даведніку, хоць у канцы слоўніка, у алфавітным пераліку слоў, што ўваходзяць у загаловачны прыказкі, абедзве прыказкі фіксуюцца. Нагадаем, што слоўнікавы артыкул складаецца з наступных частак: а) заглавачнай прыказкі; б) семантычнай, а пры неабходнасці - сітуацыйнай і стылістычнай характарыстыкі (з паказам, дзе гэта магчыма, сінанімічных сувязей пэўнай прыказкі (з іншымі); в) ілюстрацыйнага матэрыялу; г) даведчай часткі. Вось гэтыя два прапушчаныя артыкулы - на літару "Г".

<Г> адтуль гарача (гарачо), <Г> адсюль боляча (бялячо). Цяжка знайсці выхад з непрыемных абставін. Сін.: Куды ні кінь, усюды клін; Ты на гару, а чорт за нагу. [Навум:] Дагадаўся толькі, што нам, пэўна, горшай катаргі не будзе, якую мы ад каміра сацерпім. Бо знаеш прымаўку: і адсюль гарачо, і адтуль боляча (В. Дунін-Марцінкевіч. Сялянка). Цяжка было малаарганізаванай беднае змагацца з пануючым класам: сілай штыкоў яе загнанлі ў паднявольнае становішча, дзе яна знаходзілася пад падвойным уціскам - сацыяльным і нацыянальным. Гэта было такое становішча, калі "адтуль гарача, адсюль боляча" і калі "б'юць і плакаць не даюць" (К. Крапіва. Беларускія прыказкі). Дык што ж рабіць? Адтуль гарача, адсюль боляча. Дрэнна будзеш служыць - немцы арыштуюць, добра - партызаны... (І. Навуменка. Вецер у сонсах).

В. Насовіч, с. 56: І адсюль болячо, і адтуль гарачо; Прыказкі, кн. 2, с. 272: Адсюль гарачо, а адтуль болячо.

І баран бы касіў, каб хто касу насіў. 1. Ужываецца як напамінак над маладым ці нявопытным касцом. Якой цяжкай не здавалася тады каса - [Уладзя] не скараўся, не паказваў сваёй стомленасці, забегў другі пракас, а калі ўжо моцна пачаў грывіць, дзед прапанаваў адпачыць, пахваліў і ўшпіліў сваё: - І баран бы касіў, калі б хто касу насіў... (А. Паішэвіч. Кругі).

2. Не так лёгка што-небудзь рабіцца, як пра гэта мяркую хто-небудзь. Часцей ужываецца як напамінак над няўмекам ці лодарам. Бачылі

вы такога? "Дарагая рэдакцыя, падкажы, дарагая рэдакцыя, перарабі, але подпіс мой пастаў!" А ці ведаеш ты, Петрусь, што "і баран бы касіў, каб хто касу насіў"? Вучыся жыць і працаваць самастойна! (У. Дубоўка. Жоўтая акацыя). - Працаваць трэба. - Глядзі, працаваўся!.. - І баран бы касіў, каб хто касу насіў... (А. Асіпенка. Паплавы).

- Цяпер, дзеду, не коіце? - спытаў Ігар. - Няма сілы. Я б касіў, каб чорт касу насіў... (М. Капыловіч. Былі б рукі).

- Насовіч, с. 68: Касіць бы касіў, ды каб чорт касу насіў; Федароўскі, с. 22; Янкаўскі, с. 215: І баран бы касіў, каб хто касу насіў.

Апошнім часам у перыядычным друку выяўлена тры прыказкі, якімі варта дапоўніць ТСП.

Адна з іх - крылаты выраз, што, несумненна, становіцца звычайнай прыказкай. Дарэчы, у ТСП апісана больш як 10 былых крылатых выразаў з твораў беларускіх пісьменнікаў: *Дум не скуеши ланцугамі* (Я. Купала); *Назад не прыйдзе хваля тая, што з быстрой рэчкай упывае* (Я. Колас); *Няма таго, што ранш было* (М. Багдановіч); *Каб сонца засланіць, вушэй асліных мала* (К. Крапіва); *Зерне падае не на камень* (І. Пташнікаў) і інш. Ужыванне такіх выказаў іншымі аўтарамі (прычым без спасылкі на яго стваральніка) пацвярджаецца ў ТСП не адзінакавымі прыкладамі. Калі ўжывальнасць індывідуальна-аўтарскіх утварэнняў "выходзіць за межы аўтарскага тэксту, - пісаў вядомы расійскі лексікограф і фразеолог А.М. Бабкін, - іх месца ў тлумачальных слоўніках бяспрэчна".

Новы крылаты выраз-прыказка *Усе мы з хат* з'явіўся пад пяром Янкі Сіпакова ў яго эсе і кнізе пад такой жа назвай (1982) і абзначнае "Карані ўсіх нас - з вёскі, ад зямлі". Як казала гераіня Купалавай "Паўлінкі": "Калісь усе былі мужыкі... Кожны чалавек мужыцкага роду... Адам і Ева і ты былі мужыкамі". Выраз Я. Сіпакова сэнсава як бы пераклікаецца з наступнымі вершаванымі радкамі А. Твардоўскага:

Мы все - почти что поголовно - Оттуда люди, от земли, И дальше деда родословной Не знали: предки не вели, Не беспокоились о древе, Рождались, жили в свой черед, Хоть род и мой - он так же древен, Как, скажем, твой, читатель, род...

Вось прыклады ўжывання гэтага выказу, які набыў "крылатасць": "Крылаты і дакладны выраз "Усе мы з хат" да пісьменнікаў падыходзіць найбольш" (У. Саламаха); "Лазня - свята ў будзённым

дзень. Лазня ў дружбе - асноўная. Толькі ў лазні сквірчыць камень. Толькі ў лазні - свабода слова. Скажам шчыра: усе мы з хат, дзе часамі матрыярхат..." (М. Скобла); "Ён жа, гэты нязводна настальгічны матыў з усёй супярэчліваасцю, але неадольна авалодваў пісьменніцкай свядомасцю, каб засесці ў ёй, як аказалася, на ўсё астатняе жыццё. Гэтакасама, дарэчы, як і іншы - вясковы, сельскі матыў, бо "ўсе мы з хат"... (А. Бутэвіч). Алег Лойка на адной сваёй кнізе зрабіў падарункавы надпіс: "Дарагому Янку Сіпакову, які так хораша раскрывае людзям і свету, што ўсе мы - з хат..."

Другая прыказка, не зафіксаваная ў нашых даведніках, - *У краіне сляпых і аднавокі кароль*. У сэнсавых адносінах яна сінанімічная з такімі шырокавядомымі, як *На бязрыбі і рак рыба; На бязлюддзі і поп чалавек*, і абазначнае "Калі няма каго-небудзь лепшага, то і той, хто ёсць, лічыцца добрым", напрыклад: "Яны, кавалеры, далёка не першай свежасці, магчыма, ніводная з гэтых кабэцін дзе-небудзь у горадзе і не зірнула б у іх бок, а тут [у санаторыі] за кожнага перастарка ўзнікае суперніцтва. І то праўда: у краіне сляпых і аднавокі кароль" (А. Усеня). Гэта прыказка паводле паходжання, відаць, дакладная калька з нямецкай мовы: *Unter den Blinden ist der einaugige König* (літаральна: *Між сляпых і аднавокі кароль*). Як засведчыў М.І. Міхельсон у двухтомным даведніку "Русская мысль и речь" (1903), прыказка ёсць у многіх заходне-еўрапейскіх мовах, у прыватнасці, у грэчаскай мове (яе пакампаніраваны пераклад: *У царстве сляпых і аднавокі прыгожым здаецца*).

Трэцяя прыказка змяшчаецца ў некалькіх парэміялагічных зборніках, прычым у розных варыянтах; напрыклад, у акадэмічным зводзе "Прыказкі і прымаўкі" (1976, кн. 2, с. 200): *Кепскаму танцору і порткі шкодзяць*; у "Зборніку беларускіх прыказак" (1874, с. 39) І.І. Насовіч: *Дурной танцоўцы і хвартух завада*; у кнізе А. Аксамітава "Прыказкі і прымаўкі" (2000, с. 245): *Дрэннаму танцору заўсёды пуза замінае (яйцы замінаюць)*. Прыказка гаворыцца як высьмейванне ці асуджэнне таго, хто спрабуе неяк апраўдаць сваё няўменне, непаваротліваасць і пад. Прыклад з апавядання В. Быкава "Жалезны камандзір": " - А што вы крычыце! Я не палахлівы! І не для вас ваюю! Вось! А вышыню - не горш за вас ведаю, што трэба ўзяць. Але вунь шпокаўка [аўтаматычная гармата] не дае. - Во-во, так і ведаў! Дрэннаму танцору, ведаеш, што заўсёды перашкаджае?" Адчуваецца намёк на гэтую ж прыказку і ў такім сказе: " - Нічога так не замінае добраму танцору, як камуністычная ідэалогія, -

справядліва канстатуе скрыпач з "харошаўскага" аркестра і па-змоўніцку падміргвае" (У. Ахроменка).

Сэнсавы змест абсалютнай большасці прыказак, змешчаных у ТСП, іх сітуацыйная і стылістычная характарыстыка ілюструюцца чатырма цытатамі з твораў 380 беларускіх пісьменнікаў, журналістаў, навукоўцаў. У некаторых жа выпадках (з-за недахопу адпаведных прыкладаў) колькасць цытат меншая. Паддзім далей дадатковы ілюстрацыйны матэрыял да некаторых прыказак, адначасова змяшчаючы ў дужках пасля заглавачнай прыказкі яе тлумачэнне.

Дарагая (дорага) лыжка к абеду (= Дарагое, вартэ ўвагі тое, што зроблена, атрымана своечасова, у патрэбны момант). Учора ў шэсць вечара аддаў А. Казловічу публіцыстыку - а сёння ў шэсць вечара ўжо трымаў у руках нумар газеты з ёю. Такая апэратыўнасць! Хоць, зрэшты, усё зразумела, лыжка дорага к абеду! А які ганебны "абед" пачынаецца заўтра (Н. Гілевіч. Год дзве тысячы першы).

Добры пачатак - палавіна справы (= Кажуць з задавальненнем, калі паспяхова пачалася якая-небудзь справа). Тут не абыхлося без таго, каб сябры не пахвалілі адзін другога за ўдала праведзеныя ролі. Але гэта толькі пачатак. Добры ж пачатак - палавіна справы (Я. Колас. На ростанях).

Зерне падае не на камень (= Павінны быць належныя вынікі пасля чыёй-небудзь пароды, размовы, настаяння, агітацыі і пад.). Дзяўчаты і хлопцы не толькі слухалі, а пачалі дружна падпяваць Аляксею. Ну, а мне прыемна было падумаць, што зерне, пасеянае кнігай "Філаматы і філарэты", упала не на камень (К. Цвірка. Дні мае, падарункі).

Мой грош таксама не шчарбатая (І мая капейка таксама не шчарбатая) (= Гаворыцца тады, калі хто-небудзь жадаючы ўдзельнічаць у агульнай справе, уносіць у яе свае грошы). Лабановіч хацеў даць грошы. - Мая капейка таксама не шчарбатая, - адвёў руку прыцяцеля Янка і памчаўся да Моні (Я. Колас. На ростанях).

Кроў людская не вадзіца (= Забойства людзей, людскія расстрэлы і пад. непазбежна патрабуюць адплат). Прыехала ў Сібір за мужам, якога выслалі, бо любіць ён Радзіму, над якой вароны кружаць, аж сонца пачарнела ад варон, і кроў людская, як вада, льецца. Ды кроў людская - не вада... (В. Шніп. Балада Ванды Лявіцкай).

Надзея - матка дурных (= Няма на што спадзявацца. Гаворыцца з прыкрасцю ў безвыходным ста-

новішчы). Яшчэ тры-пяць гадоў высілку, і тады надзеюся, што ўсё пойдзе "гладка", надзеюся, а як нехта казаў, надзея - гэта матка дурных (Л. Юрэвіч. Шматгалосы эписталарыум).

На чужыя вусны не накінеш хусты (= Людзей не прымусіш маўчаць. Кажуць з неадабрэннем пра распаўсюджванне розных чутак, плёткаў). Шкада, што Марчук спазніўся нарадзіцца на белы свет, у згаданыя ім гады з яго мог бы атрымацца яшчэ адзін Бэндэ. Удвух яны змалалілі б удвая большы ўраджай... Што ж, на чужыя вусны не накінеш хусты (А. Масквін. Гутарка з Міхасём Скоблам).

Не ён першы, не ён апошні (= Гаворыцца ў апраўданне чыёй-небудзь паводзінаў, учынкаў, бо падобнае здараецца ці можа здарыцца з іншымі людзьмі). Яму [Ягайлу] было даволі таго, што два грозныя супернікі зняможаныя (не ён першы, не ён апошні, хто вёў такую сабе патрэбную, а для іншых паўзагібельную гульню) (Г. Далідовіч. Рурывавічы і Рагвалодавічы).

Нядоўга музыка іграла (= Што-небудзь абывалася непрацягла час. Часцей іранічна пра што-небудзь адмоўнае). Пастановай дэклараваўся пашырэнне спіс сацыяльна значымых тавараў... Але, як кажуць, нядоўга музыка іграла: літаральна праз тры месяцы вытворцы і гандаль "забілі ў хамут" (Г. Чыгір. Кінулі ўсіх...).

Пі ды еш, пакуль рот свеж, бо як умрэш, то і калом не ўпрэш (= Гаворыцца як жартавальнае застольнае пабуджэнне піць і есці). З "На татніку": Пі і еш, пакуль рот свеж, а памрэш, і калом не ўвапрэш (В. Быкаў. Гарадзенскі архіў).

Якое семя, такое і племя (= Пра залежнасць ураджаю ад якасці насення). Дык на чым ёй [бульбачцы] было ўрадзіцца, скажы мне, калі гною нават кучачкі не растрэсла на агародзе і вочкамі давалася садзіць? Чаго тут большага хацець? Ат, якое семя, такое і племя (М. Карпечанка. Дзэрцір).

У мастацкіх і публіцыстычных тэкстах сустракаюцца індывідуальна-аўтарскія варыяцыі прыказак, звычайна абумоўлены мастацкімі мэтамі або асаблівасцямі вершаванага маўлення. Такі магчымы спосаб рэалізацыі прыказак таксама адлюстроўваецца ў слоўніковым артыкуле. У ім следам за прыкладамі-цытатамі, у якіх прыказкі выкарыстаны нарматыўна, з абзаца за знакам зорачкі (*) даюцца індывідуальна-аўтарскія ўжыванні прыказак у змененай форме. Прывядзем далей некаторыя прыказкі (з паказам у дужках іх дэфініцыі), да якіх варта далучыць і такія парэміяныя варыяцыі.

Бадалася цяля з дубам (= Пра далёка не раўнасільную, але не безвыніковую барацьбу

адважных адзіночак. Прыказка паходзіць ад назвы нарысаў А. Салжаніцына, напісаных у 1970-я гады, "Бодалася тэленок з дубом").

* Рэжым бадаюць дэмакраты каторы год, як дуб цяля, нясуць у тым баданні страты, ды стаць не могуць у руля (Алесь Няўвесь. "Тайная вчэра").

За пчолкаю - у мёд, за жуком - у гной (= Зносіны з добрым чалавекам даюць добрыя вынікі, а з дрэнным - завяршаюцца дрэнна).

* Лысы злосна пазіркаў вачамі, з'едліва скрозь зубы працадзіў: "Абы-што..." Гэта быў камень у мой агарод. Аднак я змоўчаў. Прыгадаліся словы маі: не звязвайся, не паўзі за жуком - у гной трапіш (А. Макоўскі. Акварыум).

З дзювачай красы вады не нап'еіся (= Дзювачай прыгажосць не самае важнае).

* - Вядзі яе ў танец! - Надта ж пекная, - наўна выдыхнуў сарамяжны кавалер... - Дурань ты. Няпекны... З красы вады не піць. Твой бацька паважаны, заможны чалавек, доктар. А яе бацькі - галота. Ты - багаты, яна - бедная. Чаго баішся? Толькі свісні (Ю. Зарэцкая. А грэх жыве).

Май - кано сена дай, а сам на печ уцякай (= Ужываецца як адзін з паказчыкаў народнага календара прыроды).

* Май, а на дварэ - як глыбокая восень... У Валі, што сустрэлася мне каля двара, і тут свой "каментар": - Некалі старыя людзі казалі: прыйшоў май, валом дай і на печ уцякай (К. Цвірка. Дні мае, падарункі).

На пахлуду вярбу (на пахляе дрэва) козы скачуць (= Пакорлівага, падатлівага чалавека ўсе крыўдзяць).

* Цешуся, што П. Сергіевіч робіць юбілейную выстаўку... Каб хоць не зрабілі з яго якога летувіса... Мы - як пахілае дрэва, на якое ўсе козы скачуць. Асабліва, калі не баронімся (Л. Геніюш. Зосьцы Верас).

Радня да паўдня, а як сонца зойдзе, сам чорт не знойдзе (= Кажуць пра сваякую вельмі далёкіх або такіх, якія прызнаюць каго-небудзь радней толькі ў неабходных выпадках).

* Калі я папытаў Стэфку, як памаганьць ёй дзеці і ці не забывае яе радня, адказала: - Радня да дня, а сонца зайдзе - ён цябе не знайдзе (К. Цвірка. Дні мае, падарункі).

Хто любіць папа, хто пападдзо, хто папову дачку (= У звычае чалавека свае густы, жывыя, погляды).

* Чаму такіх мужчын, як Пятро, наносіць на такіх, як Валя, што яны ў іх знаходзяць, - вялікая загадка, і разгадка ёй пакуль што няма ў гэтым свеце. Справа густы? Каму падабаецца поп, а каму пападдзя? (А. Федарэнка. Дзікі Луг).

Іван Лепешай

СВЯТЫЯ ІМЁНЫ Ў НАЗВАХ АСТРАВОЎ

На паверхні і ў глыбінях Зямлі адбываюцца шматлікія працэсы, з-за чаго вонкавы слой планеты няроўны. Паніжаныя ўчасткі пакрытыя вадой, а ўзвышаныя, узнікаючы над ёю, утвараюць сушы. Буйныя прасторы сушы - мацерыкі, меншыя - астравы. Сукупнасць няроўнасцяў сушы і акіянаў носіць назву рэльеф (ад франц. relief - няроўнасць).

Астравы засяляліся людзьмі пазней, чым мацерыкі. Адкрываючы новыя астравы, мараплаўцы не раз называлі іх у гонар святых або ўшанаваных Царквой святых, чыя памяць у той дзень адзначалася, а таксама ў гонар сваіх нябесных заступнікаў.

У паўднёвай частцы Ціхага акіяну знаходзіцца востраў, які не адразу заўважыш на карце. У веліколную нядзелю 1772 г. яго адкрыў галандскі падарожнік Якаў Рагевен. У памяць пра гэтую падзею ён назваў яго востравам **Пасхі** (грэц. < яўр. "песах" - вызваленне). Сёння гэта самы аддалены з населеных астравоў Сусветнага акіяну. Належыць Чылі, нягледзячы на вялікую адлегласць ад яе берагоў. Мае статус спецыяльнай тэрыторыі. Сталіца і адзіны горад вострава Ханга-Роа, дзе пражывае менш за 5 тыс. жыхароў.

Востраў **Раства** ў Індыйскім акіяне належыць Аўстраліі. Быў адкрыты ў 1643 г. Зараз на ім пражывае каля 1400 чалавек, з якіх грамадзянамі Аўстраліі з'яўляюцца каля 400 (у асноўным кітайцы і малайцы).

Востраў **Узнясення** размешчаны ў паўднёвай частцы Атлантычнага акіяну, паміж Афрыкай і Паўднёвай Амерыкай. Разам з востравам **Святой Алены** ўваходзіць у склад брытанскай заморскай тэрыторыі. У 1501 г. яго ўпершыню з еўрапейцаў наведваў партугалец Жуан да Нова, але не пакінуў апісанняў. Другаснае адкрыццё вострава адбылося ў 1503 г. у святаяўзнясення Гасподняга. Доўгі час заставаўся ненаселеным, пакуль у 1815 г. на ім не абнавалася брытанская залага.

У Хатаганскай затоцы мора Лапцевых знаходзіцца востраў **Праабражэння**. Упершыню быў адкрыты ў 1736 г. Васіліем Прончышчавым падчас Вялікай паўночнай экспедыцыі. Праз тры гады Харыгтон Лапцеў, які працягнуў экспедыцыю, даў востраву гэту назву. Цяпер адміністрацыя ўваходзіць у склад Рэспублікі Саха (Якуція) ў складзе Расійскай Федэрацыі (Далёкаўсходняя федэральная акруга).

Непадалёку ад берагоў Аўстраліі размешчаны архіпелаг **Тройцы**. Ён складаецца з 74 астравоў, з якіх населена 8. Самы буйны востраў таксама называецца в. **Тройцы**. Так ён быў названы капітанам Джэймсам Кукам, які прайшоў паміж архіпелагам і мацерыком, як ён думаў, у дзень Святой Тройцы. Але гэта былі ўжо наступныя суткі, калі адзначалася дзень Святага Духа. Аднак назва астравоў Тройцы захавалася.

Востраў **Трынідад** у Вест-Індыі - складовая частка дзяржавы Трынідад і Табага. На ім пражывае амаль 96% насельніцтва краіны. На

востраве ўзвышаюцца тры гары, за што Хрыстафор Калумб, які адкрыў яго ў 1498 г., назваў у гонар Святой Тройцы (ісп. Трынідад - Тройца).

З астравоў, названых у гонар святых, найбольш вядомы, бадай, востраў **Святой Алены** ў Атлянтыцы. На ім апошнія гады (1815-1821) у якасці брытанскага палонніка правёў пазбаўлены трону французскі імператар Напалеон Банапарт. Востраў быў адкрыты ў 1502 г. у дзень памяці святой царыцы Алены. Зараз ён, як ужо было сказана, разам з востравам Узнясення з'яўляецца заморскай тэрыторыяй Вялікабрытаніі. Аднак два дамы, дзе жыў Напалеон, і даліна, у якой ён быў пахаваны, знаходзяцца ва ўласнасці Францыі.

Востраў **Святога Марціна** ў Карыбскім моры названы так у гонар св. Марціна Турскага (або Міласцівага), які ў IV ст. быў епіскапам французскага горада Тура. Праваслаўныя святкуюць яго памяць 12 кастрычніка, католікі - 11 лістапада. Згаданы востраў, згодна з дзейным дагэтуль пагадненнем 1648 г., раздзелены паміж дзвюма дзяржавамі. Паўночная яго частка - заморскі дэпартамент Францыі, паўднёвая - аўтаномія ў складзе Нідэрландаў. Быў адкрыты Калумбам у 1493 г. Ён жа даў яму назву в. Святога Марціна (ісп. **Сент-Мартан**). 11 лістапада - дзень наясення вострава на карту - урачыста адзначаецца ў абодвух яго частках.

У паўднёвай частцы Берынгавай пратоцы, што аддзяляе Еўразію ад Паўночнай Амерыкі, размешчаны астравы **Святога Мацвея** і **Святога Лаўрэнція**. Да продажу Аляскі ЗША яны належалі Расіі. Першы востраў названы ў гонар апостала і евангеліста Мацвея, другі - у гонар св. Лаўрэнція, які ў III ст. быў архідыяканам у Рыме і пацярпеў падчас ганенняў на хрысціян пры імператары Валерыяне. На востраве Святога Мацвея калісьці жылі алеуты (цяпер яны пражываюць на Алеўцкіх астравах у ЗША і Камандорскіх астравах у РФ). Зараз не заселены. Насельніцтва в. Святога Лаўрэнція каля 1 тыс. чалавек, у асноўным эскімосы. Крайняя паўночная кропка гэтага вострава - мыс Слава Расіі (Glorious Cape) - так называўся карабель, на якім Гаўрыіл Сарычаў у 1791 г. адкрыў згаданы мыс.

Сент-П'ер, або востраў **Святога Пятра** (відавочна, апостала, бо ён лічыцца заступнікам маракоў), належыць Рэспубліцы Сейшэльскія Астравы, што ў Індыйскім акіяне. Не заселены.

Сент-Патрык, востраў Святога Патрыка, асветніка ірландцаў (V ст.), размешчаны ў Ірландскім моры. Вядомы замкам Піл, які заснаваў вікінгі ў XI ст. Зараз там знаходзяцца разваліны замка і старажытнай царквы св. Патрыка. Востраў злучаны дамбай з іншым востравам - Мэн.

Востраў **Святога Андрэя** (**Сан-Андрэас**) знаходзіцца ў Карыбскім моры. Належыць Калумбіі, хаця тэрытарыяльна бліжэй да Нікарагуа. Доўгі час быў базай піратаў. Мяско-

выя насельнікі - райсальцы - з'яўляюцца нашчадкамі пурытанаў (паслядоўнікаў кальвінізму ў Англіі), якія пасяліліся тут у 1631 г.

Частка жыхароў в. Сан-Андрэас у 1787 г. перасялілася на адзін з Багамскіх астравоў, які цяпер называецца **Андрас**. Праўда, ёсць меркаванне, што гэтая назва дадзена ў гонар Э. Андраса, які некалі камандаваў англійскімі войскамі на Барбадасе. Іспанцы, высадзіўшыся на востраве ў 1550 г., першапачаткова назвалі яго **Эспірыту Санта**, г. зн. востраў **Святога Духа**.

У Карыбскім моры ёсць востраў **Святога Варфаламея** (апостала). Высадзіўшыся на ім у 1493 г., Х. Калумб сказаў: "І гэты востраў будзе насіць імя святога Варфаламея, у гонар брата майго, Варфаламея".

У Адрыятычным моры, у Чарнагорыі, насупраць горада Будвы, знаходзіцца востраў **Святога Стэфана**, аднаго з самых шанаваных святых Сербскай Праваслаўнай царквы. Цвярдзны св. Стэфана, названая ад царквы аднайменнага рыбацкага паселішча, вядомая з 1442 г. З 1957 г. уся тэрыторыя атрымала статус вострава-гэтулю.

У Чарнагорыі знаходзіцца таксама невялікі востраў **Святога Георгія**. Другі востраў **Святога Георгія**, у Берынгавым моры, належыць ЗША (штат Аляска). Ён быў адкрыты ў 1786 г. рускім мараплаўцам Гаўрыілам Прыбылавым і атрымаў назву ў гонар карабля Прыбылава "Святы Георгій".

Водамі Берынгавага мора таксама амываецца востраў **Сент-Майкл** (або **Святога Міхаіла**), які належыць штату Аляска. Першапачатковая яго назва - **Міхаілаўскі**, бо ўпершыню быў даследаваны Міхаілам Табянковым у 1833 г. Тады ж быў закладзены рэдут (умацаванне з ровам) святога Міхаіла. З 1842 г. там знаходзіўся праваслаўны храм.

Асобна варта спыніцца на востраве (дакладней, двух астравах) **Святога Паўла** ў Міжземным моры. З кнігі Дзеянняў святых апосталаў (Біблія, Новы завет) вядома, што апостал Павел быў накіраваны рымскім правіцелем у Іўдзее Феліксам на суд да кесара. У Мірах Лікійскіх вязняў перасадзілі на карабель, які плыў у Італію (Дзеян. 27, 5-6). Але ў Адрыятыцы здарылася непагадзь і "карабель схпіла так, што ён не мог працівіцца ветру" (Дзеян. 27, 15). Праз 14 дзён "трапілі на касу, і карабель сеў на мель. Нос увязнуў і застаўся нерухомым, а карма разбілася сілаю хваляў" (Дзеян. 27, 41). Уратаваўшыся, хто на дошках, а хто плыўшы сам, "тыя, што былі з Паўлам, даведаліся, што востраў называецца **Меліт**" (Дзеян. 28, 1). Гэтая назва фінікійскага паходжання і азначае "сховішча". У нашы дні яна вядомая як Мальта - архіпелаг на поўдзень ад Італіі. А адзін з мальтыйскіх (меліцкіх) астравоў, дзе апынуўся апостал Павел, ужо даўно носіць ягонае імя.

Уладзіслаў ЛУПАКОЎ,
г. Барэсце.

Ах, Родчанка!..

У Менску ў выдавецтве "Рыфтур" выйшла кніга Яўгена Гучка "Ах, Родчанка". У выданні распавядаецца пра некаторыя асаблівасці характару і звесткі біяграфіі Рыгора Віктаравіча Родчанкі - чалавека, грамадзяніна, краязнаўца, літаратуразнаўца, фалькларыста, паэта, а таксама пра яго творчыя пошукі і знаходкі.

Знайсці якія-небудзь звесткі пра жыццё і творчасць Рыгора Віктаравіча Родчанкі - беларускага (случкага) краязнаўца, фалькларыста, літаратуразнаўца, паэта (і ва ўсім гэтым гарахага і шчырага падзвіжніка) у беларускіх энцыклапедычных выданнях практычна немагчыма. Прамыя звесткі аб ім адсутнічаюць у "Беларускай энцыклапедыі" у 18 тамах, у энцыклапедычным даведніку "Беларусь", у энцыклапедыі "Беларусь" у 7 тамах, у "Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва" у 5 тамах, у бібліяграфічным даведніку "Беларускія пісьменнікі" у 6 тамах, у "Энцыклапедыі гісторыі Беларусі" у 6 тамах і іншых энцыклапедычных (і не толькі энцыклапедычных) выданнях. Праўда, дзедзе ёсць ускосныя дадзеныя да артыкулаў пра Альгерда Абуховіча, Язэпа Дылу, дзе імя Р. Родчанкі падаецца ў спісе літаратуры аб іх. У апошнім з пералічаных выданняў яго імя ў шэрагу іншых узгадваецца яшчэ ў артыкуле "Краязнаўства". Сціпла і небагата. Але выданне "Памяць" (Слуцкі раён, Слуцк) у 2-х кнігах (Мінск. Белта. 2011, стар. 497) падае, хай хоць і скупыя, звесткі пра гэтага неардыннарнага чалавека і творцу. Тут змешчаны яго партрэт і адзін верш.

Вось тая вербальная інфармацыя са "Слуцкай памяці": "Родчанка Рыгор Віктаравіч, беларускі краязнавец. Нарадзіўся 15.07.1929 г. у с. Няхаева Луганскай вобласці, Украіна. У 1932 г. сям'я пераехала на радзіму маці ў Капыльскі раён. У час Вялікай Айчыннай вайны ваяваў у партызанскім атрадзе (з 1942). Закончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт. З 1959 г. жыў у Слуцку, працаваў настаўнікам у школе. Аўтар кнігі "Альгерд Абуховіч-Бандынэлі. Нарыс жыцця і творчасці" (1984), "Старэйшая школа Беларусі" (1985), "Слуцкая стара-светчына" (1991). Памёр у 1994 г.". Зноў жа сціпла і небагата. Але тут трэба ўлічваць фармат і канцэпцыю выдання...

Таму, калі ласка, да кнігі Яўгена Гучка "Ах, Родчанка".

Запрашаем у вандроўку да 100-годдзя Максіма Танка

18 - 19 жніўня 2012 г. Магілёўскае ТБМ ладзіць краязнаўчую вандроўку, прымеркаваную да 100-годдзя народнага паэта Максіма Танка. Мы наведем самы высокі касцёл Беларусі, пакупамся ў самым вялікім беларускім возеры, дакранемся да 300-гадовага дуба на радзіме беларускай Жаны д'Арк, наведем мясціны Максіма Танка і Янкі Купалы.

Маршрут: 18 жніўня. Акопы (музей Янкі Купалы) - Пількаўшчына (радзіма Максіма Танка) - Мядзель - возера Нарач - возера Мядзель (начлег). 19 жніўня. Відзы - Відзы-Лаўчынскія - Дрысвяты - Опса. У маршруце магчымыя змены.

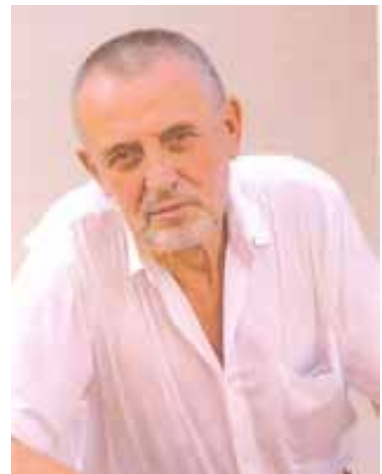
Вязьджам з Магілёва 7:00 18 жніўня (субота). Прыкладна ў 10:00 падбіраем удзельнікаў падарожжа ў Менску.

Начлег - на адным з азёраў Нарачаншчыны ў наметках. З сабой трэба мець ежу на першы дзень да вечара (вячэру гатуем на вогнішчы на стаянцы), спальнік, турыстычны дыванок, палатку (дамаўляемся групамі па некалькі чалавек).

Вяртаемся праз Менск у Магілёў 19 жніўня (нядзеля) прыкладна 22:30.

Яўген Гучок нарадзіўся ў 1940 г. у Слуцку ў рабочай сям'і. Пасля заканчэння 9-й сярэдняй школы працаваў у геалагічным атрадзе, на мэблевай фабрыцы. Тры гады служыў у войску. Скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт і аспірантуру пры ім. Працаваў настаўнікам. Вучыўся ў Маскоўскім паліграфічным інстытуце. З 1971 па 2001 гг. быў на пасадзе вядучага рэдактара

ў выдавецтве "Народная асвета". Друкавацца пачаў у 1959 г. у слуцкай раённай газеце. З'яўляецца аўтарам кніг паэзіі, прозы і публіцыстыкі ("Белое чудо", "Блакiтныя чмялі", "Сэрцам і думкай", "Iсток пути", "Формула травы" (два выданні), "На патрэбу душы", "Чаму мы страцілі этнонім "Лiтва", ці Да гісторыі аднаго рабства", "Nekropolis", калектыўных зборнікаў, альманахаў, рознай перыёдыкі). Перакладае з іншых моў на беларускую. Яго творы друкаваліся ў Расіі, Польшчы, Чэхіі, ЗША, Індыі. Даследуе пытанні роднай гісторыі і культуры. Жыве ў Менску.

21.08.2012 г., аўторак,

17.30-18.20

У рамках праекта "Будзьма!" Паседжанне Бацькоўскага камітэта "Напярэдадні навучальнага года"

Уваход вольны.

Адказная А. Анісім.

Україна: Закон, які ўмацоўвае статус расейскай мовы, набыў сілу

Закон Украіны "Аб асновах дзяржаўнай моўнай палітыкі" набыў сілу. Яго апублікаваў афіцыйны друкаваны орган ўкраінскага парламенту - газета "Голас Украіны".

Новы закон дае расейскай мове афіцыйны статус у 13 з 27 рэгіёнаў краіны. Пры гэтым, украінская застаецца адзінай дзяржаўнай мовай краіны.

Верхоўная Рада прыняла "моўны закон" 3 ліпеня. Такое рашэнне парламенту прывяло да шэрагу акцыяў пратэсту ў розных рэгіёнах Украіны, абумоўленых тым, што закон істотна пашырае сферу прымянення ва Украіне расейскай мовы. Аднак нягледзячы на ​​непрыманне закону часткай насельніцтва Украіны, 31 ліпеня яго падпісаў спікер парламенту Уладзімір Лівін, а 8 жніўня - прэзідэнт Украіны Віктар Януковіч.

7 жніўня Віктар Януковіч на сустрэчы з прадстаўнікамі ўкраінскай інтэлігенцыі паабяцаў, што закон аб асновах дзяржаўнай моўнай палітыкі дапрацююць і выправяць на працягу месяца.

Як паведаміў Радзё Свабода тады ўдзельнік сустрэчы, пісьменнік Дзмітры Стус, прэзідэнт "Зразумеў, наколькі значную праблему для ўкраінскага мовы ўяўляе гэты законапраект і ініцыяваў стварэнне камісіі па дапрацоўцы законапраекту. Паводле яго словаў, падпісанне закону або адкладуць да верасня, калі закон будзе дапрацаваны, і толькі пасля гэтага яго падпіша кіраўнік дзяржавы, ці ж ён набудзе моц бліжэйшым часам, а ў верасні ў яго ўнясуць неабходныя змены".

На наступны дзень пасля гэтай сустрэчы Віктар Януковіч падпісаў моўны закон.

51% - выступае супраць гэтага ўвядзення расейскай мовы як другой дзяржаўнай ва Украіне. Такія вынікі апытання, праведзенага сацыялагічнай групай "Рэйтынг" у канцы ліпеня.

Акрамя таго, паводле даследаванняў, прыняцце "моўнага закону" падтрымліваюць 34% апытаных, не падтрымліваюць 42%.

"Таксама мы спыталі: якая мова, на вашу думку, патрабуе большай абароны на кананадаўчым узроўні? 37% апытаных лічаць, што ўкраінская мова патрабуе большай абароны, толькі 18% - удвая менш - лічаць, што расейская. Яшчэ 34% лічаць, што ніводная з моваў не патрабуе, паколькі яны дастаткова абароненыя. Гэта значыць, Партыя рэгіёнаў зараз фактычна арыентуецца на гэтыя 18%", - канстатуе Аляксей Анцыповіч.

Наш кар.

Мова для "языкогаворящих"

Чаму для ўкраінскага грамадства стаўленне да ўкраінскай мовы павінна стаць пытаннем цывілізацыйнага выбару? Што ўва-сабляе сабой "расейскі свет"? Чаму не трэба рабіць тэму мовы вядучай тэмай выбарчай кампаніі апазіцыі? Пра гэта разважае ў газеце "Украінска правада" Сяргей Таран.

Калі асноўнай тэмай палітыкі становіцца мова, краіна губляе ў развіцці

Што рабіць з моўнымі пытаннем у грамадстве, дзе выбарчая "грэчка" можа пераважыць і мову, і "язык"? Перш за ўсё, гэта не рабіць тэму мовы вядучай тэмай выбарчай кампаніі апазіцыі.

Розныя эксперты ўжо неаднаразова адзначалі, што такі сцэнар будзе адцягваць увагу выбарнікаў ад правалу эканамічных рэформаў, ад карупцыі, ад пачатку фактычнай міжнароднай ізаляцыі Украіны, і падзел электарату "за" і "супраць" "мовы" матэматычна значна больш выгадны для ўлады...

Так, вядома, пытанне мовы, як і ўсякае іншае пытанне, якое з'яўляецца маркерам ідэнтычнасці, сапраўднага патрыёта значна больш хвалюе, чым звычайная сацыялка.

Але ў інфармацыйных войнах выйграе не той, хто мае рацыю, а хто здолее навізаць грамадству свой дыскурс, - той дыскурс, які пазіцыянуе твой бок у выгадным святле і разлічаны на большую колькасць прыхільнікаў.

І ў гэтай выбарчай кампаніі для апазіцыі менавіта эканоміка і барацьба з карупцыяй выглядаюць адназначна больш

выйгрышнымі і перспектыўнымі.

Дадам толькі, што, акрамя тэхналагічнага боку, ёсць яшчэ важнейшы стратэгічны аспект. Калі асноўнымі тэмамі палітыкі становяцца пытанні ідэнтычнасці - мова, стаўленне да гісторыі, рэлігія - любая краіна губляе ў развіцці.

Бо асноўнай матывацый галасавання ў такіх краінах з'яўляецца не прапанова або выкананне найлепшай праграмы або харызматычны лідар, а толькі факт, што палітык, які ўдзельнічае ў выбарах, "свой" - кажа твай мовай і ходзіць у тваю царкву.

Такія грамадствы цяжка развіваюцца, таму што ў палітыкаў няма ніякага стымулу нешта рабіць. Дастаткова кожны раз перад выбарамі істэрнычна лямантаваць "нашых буюць!".

Калі падчас выбараў акцэнт на моўным пытанні і патрэбны, то гэта мае сэнс толькі ў тых рэгіёнах, дзе статус украінскай мовы як адзінай дзяржаўнай не выклікае ніякіх сумневаў. Там мабілізацыя можа мець сэнс не пад партыйнымі лозунгамі, а з ідэяй мабілізацыі выбарнікаў і павышэння яўкі.

Украінскую мову падтрымліваюць тыя, хто выступае за еўрапейскую мадэль дзяржавы

Пытанне мовы трэба вывесці па-за плоскасць палітыкі і разглядаць на значна больш глыбокім узроўні. Для ўкраінскага грамадства стаўленне да ўкраінскай мовы павінна стаць пытаннем цывілізацыйнага выбару.

Гэта катэгарычна не

павінна быць пытаннем выбарчай кампаніі, а хутчэй пытаннем доўгатэрміновай стратэгіі для грамадзянскай супольнасці, экспертных і акадэмічных асяродкаў, культурнага асяроддзя.

Улічваючы, што гістарычна барацьба за незалежнасць была і барацьбой за правы чалавека, стаўленне да ўкраінскай мовы стала маркерам стаўлення да дэмакратыі.

...Агульная тэндэнцыя такая, што ўкраінскую мову падтрымліваюць тыя, хто выступае за еўрапейскую мадэль дзяржавы.

Характэрна, што падтрымліваць ўкраінскую мову і еўрапейскі выбар могуць і грамадзяне, якія ў побыце карыстаюцца расейскай мовай. Для іх падтрымка мовы - гэта таксама маркер цывілізацыйнага, а не ўласна моўнага выбару.

Напрыклад, у Кіеве на вуліцах дамінуе расейская мова, але кіяўляне ў большасці ўпарта галасуюць за нацыянальныя і дэмакратычныя партыі, якія маюць пражходні геапалітычны еўрапейскі выбар. Бо для кіяўлянаў - украінская мова - гэта больш, чым мова, гэта, перш за ўсё, выбар на карысць дэмакратыі, правоў чалавека і грамадства еўрапейскага ўзору.

Гэтую наўпроставую сувязь паміж украінскай мовай і цывілізацыйным выбарам трэба рабіць асновай моўнага пазыцыянавання. Украінскую мову трэба падаваць "у пакеце" з базавымі прынцыпамі правоў чалавека, ліберальнай эканомікі, сацыяльнай абароны, палітычных свабодаў і годнага месца Украіны ў міжнароднай сістэме.

Але цывілізацыйны выбар значыць больш, чым проста мова, бо ён ахоплівае значна больш шырокія і больш жыццёвыя сферы маўклівай большасці насельніцтва. Гэта і ўмовы працы на вытворчасці, і годная не скрадзеная інфляцыйная пенсія, і больш эфектыўная медыцына, і сумленныя судзі, і абарона правоў уласнасці для інвестараў, і еўра-стандарты ў ахове навакольнага

асяроддзя і многія іншыя пытанні, якія з'яўляюцца практычным вынікам еўрапейскага выбару.

І менавіта з дапамогай гэтых пытанняў можна прабіцца да тых, каму ўкраінская мова аб'якавая. І тады гэта стане толькі пытаннем змены пакаленняў, калі стаўленне да мовы прайройдзе ў валоданне мовай.

І гэтую бітву можна выйграць.

Украіну з "расейскім светам" звязвае толькі мінулае

Калі браць шырэ, то "пакет" з расейскай мовай больш слушна называць "расейскім светам", які зараз прапагандуе Крэмль. Але галоўная праблема "расейскага свету" ў тым, што ў самой Расіі маецца крызіс ідэнтычнасці.

Па-першае, у Расіі агульная доля тытульнага насельніцтва мае тэндэнцыю да памяншэння. Брытанскі часопіс Есономіст адзначае, што мусульманскае насельніцтва Расіі за апошнія 20 гадоў павялічылася на 40% і сёння складае 25 мільянаў.

Такім чынам, паводле некаторых ацэнак, да 2015 года мусульмане могуць склаць большасць навабранцаў расейскай арміі, а да 2020 года - складуць пятаю частку насельніцтва Расіі, прычым у некаторых рэгіёнах - складуць большасць.

Але сапраўднае крызіс расейскай цывілізацыйнай ідэнтычнасці ў Расіі выяўляецца ў тым, што ў яе няма выразнага ладу будучыні. Чым будучыня ў складзе "расейскага свету" лепшая, чым у складзе ЕС?

Якія перавагі расейскай эканомікі над кітайскай, японскай ці амерыканскай? У чым канкурэнтныя перавагі дзяржавы Расея ў свеце? У чым ідэалагічная навізна "расейскага свету", і ці ёсць яна наогул?

Што чакае Расею гадоў праз 20-30? Нарэшце, а чым цікавая Расея для будучыні Украіны - для нашай эканомікі, палітыкі, грамадства?

На ніводнае пытанне няма адказу.

Расейская ідэнтычнасць ў крызісе, і Украіну з "расейскім светам" звязвае толькі мінулае. Аднак, у нас няма ніякай агульнай выразна артыкуляванай будучыні.

Калі ЕС прыцягвае ўкраінцаў эфектыўнымі дзяржаўнымі інстытутамі, павагай правоў чалавека і рынчнай эканомікай з выразным сацыяльным вектарам, а таксама паспяховым прыкладам краінаў былой Варшаўскай дамовы, то Расея можа толькі спекуляваць на настальгіі па вычварным савецкім мінулым.

Адсюль і сотні расейскіх фільмаў пра

"Айчынную вайну" і раз на год у траўні георгіеўскія студжачкі.

Наогул, ва Украіне сэнсавая карціна "расейскага свету" выглядае даволі страката - перамольванне гісторыі ў крэмлёўскай інтэрпрэтацыі, бясконцыя серыялы пра ісламскіх тэрарыстаў, вечныя перамовы аб кане на газ і пакутлівая доўгія канцэрты з Кірававым, Баскавым і Маісеевым.

Усяго гэтага занадта мала для таго, каб скласці для Украіны цывілізацыйны кірунак развіцця. Украінская мова, пры гэтым, дзякуючы нязграбным дзеянням рэгіяналаў, становіцца закладнікам гэтага безнадзейнага цывілізацыйнага выбару, і менавіта так яна зараз павінна пазіцыянавацца ў грамадстве.

Расея страціла ідэю будучыні і не можа супрацьстаяць ні дынамічным эканомікам Азіі, ні рэспектабельным заходнім дэмакратыям...

Нічога страшнага, калі не ўсе, хто гэты выбар будучы рабіць, гавораць на ўкраінскай

Таму для Украіны выбар вельмі адназначны - рэформы еўрапейскага ўзору, або спробы стварыць свае самабытныя дэмакратычныя інстытуты, якія могуць прадугледжваць нейтральны і пазаблакавы статус.

Не ўдаючыся ў дыскусію адносна таго, які варыянт больш перспектыўны, адзначу, што абодва варыянты пазіцыянуюць Украіну па-за "расейскім светам" і прадугледжваюць ўкраінскую мову як адзіны дзяржаўны і як абавязковы сімвал ўкраінскай палітычнай нацыі...

...Нацыю, наогул, не гавораць толькі да паняцця мовы. Мова - гэта адзін з яе маркераў. Але нацыя - гэта, перш за ўсё, дзейсны сацыяльны міф, цэласнае ўяўленне пра грамадства і цывілізацыі і месцы ў гэтых цывілізацыйных ўласнай палітычнай супольнасці.

Ірландцы, фактычна, страцілі сваю мову і размаўляюць на мове свайго адвечнага канкурэнта - брытанцаў. Што не перашкодзіла ім доўгія гады аказваць ўзброены супраціў у Ольстэры і лічыцца адной з найбольш нацыяналістычных супольнасцяў у свеце.

Расеяныя па ўсім свеце габрэі гавораць на розных мовах, але гэта не перашкаджае ім адчуваць лаяльнасць да дзяржавы Ізраіль і мець такую салідарнасць, што некаторыя нават паховаюць свет іх "змовай".

Ва Украіне мова павінна стаць, перш за ўсё, цывілізацыйным выбарам. І нічога страшнага, калі не ўсе, хто гэты выбар будучы рабіць, гавораць на ўкраінскай.

Паводле Радзё Свабода.

У лепшых традыцыях кнігадрукавання

6 жніўня, у Дзень беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання, 495 гадоў таму, калі асветнік і гуманіст Францішак Скарына выдаў "Псалтыр" ў Празе, новае энцыклапедычнае выданне "Краіна Беларусь. Вялікае Княства Літоўскае" прадставіў у бібліятэцы Нацыянальнай Акадэміі навук творчы калектыў на чале з пісьменнікам Уладзімірам Арловым, мастаком і дызайнерам Змітром Герасімовічам, рэдактарам Змітром Санько.

Аўтар гістарычных апавяданняў, хронікаў, нарысаў і эсэ Уладзімір Аляксеевіч Арлоў добра вядомы чытачам па кнігах "Імёны свабоды", "Краіна Беларусь", "Сланы Ганібала". Кнігі лаўрэата літаратурнай прэміі імя Уладзіміра Караткевіча і прэміі імя Францішка Багушэвіча Беларускага ПЭН-цэнтра, а таксама Міжнароднай літаратурнай прэміі "Еўрапейскі паэт Свабоды" пераведзеныя на 25 моваў, і асноўныя еўрапейскія

Мастак жа, той хто падбіраў ілюстрацыі і форму, як Скарына выбіраў буквіцы і колер, часцей застаецца ў цені невядомасці. Таму мы пагутарылі з суаўтарам У. Арлова - Дзмітрыем Эдуардавічам Герасімовічам.

Дзмітры Эдуардавіч жыве і працуе ў Менску. Ён мае дзве вышэйшыя адукацыі, скончыў Вышэйшыя кінкурсы пры ВДК у Маскве, потым - Львоўскі паліграфічны інстытут, які зараз з'яўляецца Акадэміяй. Пэўны час ён меў кнігадрукарскую практыку за мяжой.

У канцы 90-тых гадоў ён вярнуўся на Беларусь і шчыльна заняўся кнігавыдавецкай справай. У суаўтарстве з гісторыкамі і фотамастакамі ім былі выдадзены больш за 20 сур'езных энцыклапедычных выданняў гістарычнага кірунку, а таксама невялікія брашуры і фотаальбомы.

Сумесна з Міколам Купавам ім быў падрыхтаваны значны фотаальбом аб жыцці і дзейнасці Язэпа Драздовіча. У 2005 - 2007 гадах укладзены ілюстрацыі для трохтомнікаў, прысвечаных гісторыі ВКЛ. Аформлены шэраг фотаальбомаў ў выдавецтве "Беларусь", прысвечаных дзейнасці беларускіх мастакоў. Шэраг выданняў быў падрыхтаваны менавіта для музеяў, гэта тычыцца ілюстравання жыцця,

дзейнасці і мастацкіх прац Напалеона Орды, а таксама фотаальбома "Гомельскі палац князёў Паскевічаў".

Мастак шмат працаваў сумесна з польскімі выдавецтвамі ў кірунку гісторыі Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай.

Яму давораюць складаныя навуковыя праекты, дзе ён працуе ад самага пачатку да падпісання кнігі ў друк, з'яўляецца аўтарам канцэпцыі, дызайну са сваім капірайтам.

На ім ляжыць гістарычны падбор і канцэпцыя кожнай новай кніжкі, якая робіцца індывідуальна, не па шаблону.

Зміцер Герасімовіч неаднаразова быў узнагароджаны дыпламам 1 ступені за лепшае графічнае афармленне выданняў на Днях беларускага пісьменства і друку ў 2005, 2006, 2007 гадах.

- Акрамя таго, я з'яўляюся дызайнерам стылёвых фірмовых эмблемаў, здымаю краявіды, рарытэтныя экспанаты ў музеях Літвы, Польшчы і іншых еўрапейскіх краінаў, падзяліўся сваім досведам Зміцер Герасімовіч.

У новай кнізе - 2000 ілюстрацыяў: адлюстравання гравюраў, старажытных мапаў, манетаў і пячатак, граматаў і лістоў. Тут упершыню змешчаны некаторыя архіўныя фотаздымкі айцоў-заснавальнікаў БНР. Для ілюстравання кнігі мастак выкарыстоўваў шмат прыватных калекцый замежных краін - Аўстрыі, Германіі і асабліва Польшчы і Літвы.

- Без прадстаўленых там твораў мастацтва і матэрыяльнай культуры спадчыны ВКЛ, без доступу ў архівы, музеі і бібліятэкі краін мы б не маглі прадставіць такі багаты матэрыял у нашай кнізе, - адзначыў Зміцер Герасімовіч.

У знакавы год, абвешчаны на Беларусі Годом кнігі, пісьменнікі і мастакі на высокім узроўні працягваюць справу Скарыны, памнажаюць спадчыну для нашчадкаў, захоўваюць нацыянальныя святыні дзяржаўнасці, як сімвал усёй тысячагадовай беларускай культуры.

Э. Дзвінская.

На здымках: 1-2. Зміцер Герасімовіч і Уладзімір Арлоў дзеляцца радасцю нараджэння кніжнага шэдэўра; 3. Пятро Краўчанка і яго ўнучкі атрымалі кнігі з падпісамі аўтараў. *Фота аўтара.*

Юбілей Адама Мальдзіса

Чатыры гадзіны працягвалася ўрачыстая імпрэза ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры з нагоды 80-годдзя доктара філалогіі, прафесара, старшыні Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў Адама Мальдзіса.

У свой дзень нарадзінаў Адам Мальдзіс сабраў поўную залу сяброў і калегаў, якія былі з ім на розных этапах жыцця. Паводле жыццьяпісу юбіляра пабудавалі і сцэнар урачыстасці.

Першым далі слова "дэлегацыі" з Астраўца, адкуль родам Мальдзіс.

Павіншаваць свайго земляка з 80-годдзем прыехалі намеснік старшыні астравецкага райвыканкаму Віктар Свіла, краянаўца Аляксандар Юркойць, рэдактарка "Астравецкай праўды" Ніна Рыбкі ды дырэктарка раённай бібліятэкі Наталія Ачарэтава. Адам Мальдзіс заўважыў, што ў "Астравецкай праўдзе", якая тады называлася "Сталінская праўда", ён надрукаваў свой першы верш, а чытачом мясцовай бібліятэкі стаў 65 гадоў таму.

- Адам Восіпавіч зрабіў вельмі шмат для Астравеччыны, - сказаў Віктар Свіла. - Дзякуючы ягоным намаганням і нястомнай працы ў Астраўца аказалася свая цікавая і багатая гісторыя. Да таго часу, як Адам Восіпавіч пачаў збіраць па крупінках звесткі пра сваю малую радзіму і дасылаць гэта ў Астравец, амаль афіцыйна лічылася, што ў Астраўца няма свайёй гісторыі. Адам Восіпавіч знайшоў у першакрыніцах дату заснавання Астраўца - 1468 год. Ён першы распеў Астравеччыне і ўсяму свету пра нашых знакамітых землякоў. Напрыклад, пра вядомага святара-філосафа Казіміра Сваяка, мастака Богуша Шышчу, першага консула Расеі ў Японіі Іосіфа Пашкевіча.

Да "астравецкай каман-

ды" юбіляр далучыў і свайго калегу-літаратуразнаўца Арсена Ліса. Ён нарадзіўся недалёка ад Астраўца, на Сморгоншчыне, а з Мальдзісам пазнаёміўся ў Маладэчне. Абодва ў юнацтве наведвалі нядзельныя заняткі літаратурнага аб'яднання Міколы Ермаловіча. Арсен Ліс адзначыў:

- Без ініцыятывы Адама Восіпавіча не было б 6-томнага бібліяграфічнага слоўніка беларускіх літаратараў, дзе не абыздены ніхто! Самы забыты даўнейшы літаратар знайшоў сваё месца. Яшчэ ад Адама Восіпавіча можна спадзявацца на надзвычай цікавыя мемуары. Ён падрыхтаваў слоўнік беларусаў, якія раскіданы па ўсім свеце. Усім выдатным прадстаўнікоў Адама Восіпавіч сабраў у адной важкай кнізе.

Сярод тых, хто прышоў павіншаваць Адама Мальдзіса, былі ягоныя колішнія аднакурснікі па Беларускаму дзяржаўным ўніверсітэце Марыя Карпенка і Анатоль Вярцінскі, намеснік міністра культуры Тадэвуш Стружэцкі, старшыня Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЭСКО Уладзімір Шчасны, фалькларыст Янка Крук і Аксана Катовіч, пісьменніца Вольга Іпатава.

- Тое, што Адам Мальдзіс працавіты, самавіты - гэта мы ведаем, - заўважыў Анатоль Вярцінскі. - Але ці шчаслівы ён? Пытанне адказнае, я скажу адназначна, што ён шчаслівы.

Шчасце - гэта калі ёсць, што рабіць, чым заняцца і на што спадзявацца. Перад намі якраз той чалавек, які ніколі не сумняваўся ў тым, што ён робіць.

А Сяргей Панізьнік напісаў да юбілею Адама Мальдзіса верш:

На дамалоткі!

*Жнівеньскаму
Адаму Мальдзісу*

Хай дарогі нашы клеяцца!
Напінаем лейцы,
Час прыходзіць юбілеіцца,
Мы ж - адзінаверцы.

Ўшыркі весніцы для Жыцця:
Пад вязьмом і бохан!
Будзем жыць як набяжыць,
ці не?
Жыць - глядзець на Бога!

Нам з табой, Адам,
пры Балтыцы
Гудзьбаваць прасторы.
Юбілеі - каб упарціцца,
Лушчыць недаборы.

І здабытак браць у рэзьгіны
Жыцця-узясенняў.
Юбілеі - гэта хрэсьбіны
Ўсхожага насення.

Будзем заўтра з дамалоткамі,
Ты і я - за туза.
З мроямі салодкімі,
З думамі-малодкамі
Дні за лейцы тузаць.

Наш кар.

Магілёўцы адзначылі юбілей Адама Мальдзіса

У сераду, 8 жніўня, чарговыя заняткі гуртка беларускай мовы пры магілёўскім ТБМ адбыліся не ў душным памяшканні, а на свежым паветры - на Замкавай гары (Магіле льва) у зацені паркавых дрэваў. Гэта гуртка - жыццё і творчы шлях найвыбітнейшага з беларусаў - Адама Мальдзіса, які ўчора адзначыў сваё 80-годдзе.

Блізу дваццаці чалавек на працягу 80 хвілін распавядалі пра цікавыя навуковыя і літаратурныя творы спадара Адама. Разглядалі фотаздымкі з тома серыі "Беларускі кнігазбор". Было прыемнай нечаканасцю, што большасці ўдзельнікаў гуртка было што сказаць пра навукоўца і яго цікавыя творы. Тым больш, што Адам Мальдзіс вельмі грунтоўна займаўся пошукам каштоўнасцей, якія зніклі з Магілёва, ды ўвогуле Магілёўшчыне досыць шмат увагі надаецца ў працах нашага знакамітага навукоўца.

Магілёўцы вельмі спадзяюцца, што Адам Мальдзіс здолее ў хуткім часе наведць наш старажытны горад.

*Алег Дзякоў, старшыня
Магілёўскага ТБМ*

Песня прывяла ў "Спадчыну"

Неўзабаве выйдзе зборнік, прысвечаны арганізатару і нязменнаму кіраўніку грамадскага клуба "Спадчына" Анатолю Беламу. Прапануем адзін з артыкулаў.

Сонца плавіцца ў нябесных вышынях. Птушкі пахаваліся ад людскіх воч і адна адной, у кожнай вялікай праграма - выводзяць птушанят, гадуець. Гожа ліпеньскі дзень. Затурканы працаю і няскончымі хатнімі справамі люд беларускай сталіцы пекнаты ваколля не заўважае. Бегаюць вясельмі толькі падлеткі і дзеткі, якім не пашанцавала выбрацца да бабулі ці дзеда ў вёску, у аздаруленчы лагер, і якія не асэнсоўваюць уласнага фінансавага і сваяцкага гарэцтва, усё лета дыхаюць смярдзюшцем летніх вуліц вялікага горада.

Песня нечакана супыніла мяне насупраць бібліятэкі нумар два па вуліцы Кузьмы Чорнага. Не проста песня - выдатнае беларускае сугалоссе, мужыцкія і жаночыя галасы выведзілі абсалютна незнамы матыў. Шматколерная песня, як сонечнае праменне, сугрэўна авінула душу.

Усё жыццё спяваю. З двух гадоў, як казала маці, Скуцэня (Санько) Люба Кузьмова, медсястра з 46-гадовым стажам. Словы вымаўляць не навучыўся, а за матуляю падпяваў на ўвесь голас. Няраз былі выпадкі, калі ўсё шматлюднае застольніцтва слухала, як вялі песню два галасы - маці і яе старэйшы сын, я грэшны.

Беларускія песні спявалі з матуляю не адзін я, уся сям'я, увесь род. Калі часам у каго з малых вырваліся словы пра стому ад спеваў, маці правіла сваё:

- Ні хлусі. Песня не стамляе, радуе.

Спасылкі дашкольніка на занятасць абв'яжала тымі ж вялікімі казырамі:

- Матыў не схпіў. Сорамна прызнацца, вось і выкручваешся.

Тлумачыць, чаму грэх перакручваць народную песню, мяняць лад нават падпева. Народнай беларускай песні, лагоднай, мяккай, надта часта журботнай, не патрэбна энергія навалніцаў, джазавая какафонія стукцаў/перастукцаў.

Як дождж поіць зямлю і харчуе травы, так песня толькі душу спевака і слухача, забірае смутак, развейвае гора, абнадзейвае маладога і пажылога. Жыццярэадасны ці плачны напеў не проста растапляе золкасць крыўды - ва ўсіх клетках істоты пасяляе смага дзеяння, працы, цяпліваці.

Гукам вітаецца чалавек на гэтым свеце і праводзіцца; няшчасны хто на пахаванні не чуе словы жалобы, гук песні. Самая вялікая твая туга пераліўна аціхае, раствараецца ў веснаплынай мелодыі.

Літасць Бога да чалавека - найперш у асэнсаванні чалавекам патрэбнасці прабу-

дзэння да традыцыйнага, абярэжніцтва, песнявасці.

- Не саромса, сыноч, песні, падпявай. Вядзі. Наўчышса. - І штораз маці выдавала адвечную слуцкую мудрасць, каторую не адно дзесяцігоддзе я паўтараў і паўтараю: - Хто плача або спявае, таму Бог памагае.

Вывучаную песню дзеці за маці вялі бясконца, асабліва старэйшы сын. Слухачы на лаўках пры хатах і ў застоллі невядома чым болей захапляліся - прамяністай меладыхнасцю моцнага жаночага голасу ці тонкім роўным падпевам дзіцяці, падлетка.

У горы і радасці свядома ці несвядома спявала Люба Санько, па другім мужыку Скуцэня, першы (настаўнік, сяржант, камандзір гарматы) загінуў пад Ломжаю ў 1941. Адна або з дзецьмі. Песня з нашай хаты не сыходзіла ўсё жыццё. Жыццейскія шрамы з сэрцаў сцірала менавіта песня. Для маці яна была морам, дыхала, бурапенілася, для маці песня была небам, саргавала, плакала, весяліла. Не было слёз выстагнаць удаве з двума дзецьмі жалёбу, дапамагала песня.

- Якое б гора ні было, не забывай песню. Яна, сыноч, падтрымае і ўцешыць. Не забывай песні, не азмрочвай стогнам сэрца. Спявай, спявай, спявай. Яна параіла мне і брату Уладзіміру (пасля сястры Надзеі, брату Міколу) запісацца ў школьны гурток спеваў, не саромецца спяваць, цягнуць любую за вясковымі жанчынамі і мужчынамі пры субяседзі, у застоллях. Дапячэ жанчынцы шчаслівае савецкае жытка, не паспявае за кавалак сыру ці масла давязць за ноч каму з суседзяў сурвэту на шкап, хустку, настольнік, выв'язць накідкі на навалкі, яна ўсё роўна вядзе, тоніць. Па настрою песня.

Часцей ад усяго журлівая або пра вайну, таксама самотная.

Мелодыя жанчынкі выстогнівалася на ўдары жыцця, радавалася найменшым поспехам. Цешылася, калі дзеці, асабліва старэйшы, Валя, Валер, Валера, Валерык, падоўгу ўвечары сугалоснічаў разам з ёю. Працавалі і спявалі.

Уся Вялікая Сліва (Слеў) ведала галасы дзвюх сябровак - Любы Санько і Анюты Кудзелкі. Ідуць уполудзень ваенныя ўдовы з выгану пасля дойкі свойскіх кароў - пяюць, з адрэзкаў пасля копкі бульбы - пяюць, проста шыбулюць у хату-чытальню, клуб, балазе жылі на суседніх вуліцах - пяюць.

Дзеці не ўсе актыўнічалі. Мацярыкі не змушвалі безгалосых, але каторае чула душу мелодыі - прасілі спяваць, прымушалі.

Усё радство Любы Санько - Лысыя, Самусевічы, Ярашэвічы, Левановічы - любіла спяваць. Як вёска ў цэлым. Спеўны дабрачны люд Вялікай Слівы адзін час меў тры хоры - школьны, калгасны, самадзей-

на-сельсавецкі.

У медвучылішчы я не толькі займаўся спортам - спяваў у хоры. У арміі старшынём санчасці лячыў салдацікаў, адзін-два разы за час службы ўхітрыўся спяваць у хоры нашай артылерыйскай брыгады ў Калінінградзе. Радаваўся, як цэняць беларускую песню іншыя нацыі, асабліва ўкраінцы, прыбалтыйскія хлопцы. Рускія спевуны раўнавалі, канкурэнтнічалі, хаця першыя беларускай песневай раздольнасці і рытмічнай моцы прызнавалі. На многія беларускія песні заяўлялі - "нашынскае". У іх так пяюць перасяленцы з ВКЛ і Беларусі. У адной Іркуцкай вобласці, па падліках беларускага зямляцтва на чале з Алегам Рудаковым, з шматлікіх перасяленцаў у сталыпінскія часы шэсцьдзят працэнтаў былі беларусы (56 тысяч).

Песня заўжды пасабляла мне, мацавала. Каб не сурочыць.

Пачуў хор з вакна бібліятэкі №2 на вуліцы Кузьмы Чорнага. Стройныя лады песні прыклеілі мяне да асфальту. Удаваў незацікаўнасць, маўляў, некага чакаю, балазе паваротка блізка, а сам быў там, за распейнымі вокнамі бібліятэкі.

Аду песню замяніла другая, трэцяя. Мне ўжо сорамна ўслухоўвацца, тулося да дрўца. Губы не пяюць, а голас тоніць.

- Ідзіце да нас. Нічога, што выпіўшы. Не падгузьвайце вы там, ідзіце сюды, - з абодвух нашырккі раскрытых вокнаў прыветлівыя жанкі паклікалі мяне.

Верылі ці не верылі, што незнаёмы мужчына адзавецца на іх галасы, неістотна, галоўнае, мая нясмеласць знікла. Прыйшоў у бібліятэку.

Мацней ад усяго на свеце яднае людзей сляза і песня. Праца на другім плане. Чарка - на дзесятым, нават сотым, палову градусных кампанейцаў чарка хутка сварыць, пасабляе ўбірацца ў хворасці, вядзе на сцяжыну нядумных выконстваў, духоўных і матэрыяльных стратаў, здарэнняў, дапамагае труновіцца раней адвезенага генамі і ўласнымі ўчынкамі часу.

Хочаш здаравець сам і здаравіць другіх - меладыхнічай, спявай. Неба найперш чуе і бачыць слязінку і песню. Не выстарвайся адразу на поўны голас за хорам і харыстам, часцей і гучней вядзі маленькую, радству і табе вядомую песню. Не стамляйся пераймаць новую, вядзі. У дзяцінстве спявай, маладосці - спявай, сталасці - спявай, у старасці тым болей - спявай.

Не проста я падпяваў харыстам бібліятэкі - пачуваўся вольным. Спяваў з роўнымі. Мужчынаў было напелалік.

З першай тагдышняй сустрэчы ў 1990 годзе ў згуртаванні "Спадчына" мне стала ўтульна і распеўна. Зачаравалі

спявухі на чале з непаўторнай Галінай Смалюк, гожай танклявіцай з дабрачным тварам, дырэктарскімі валявымі ўхваткамі. Умелька выдатна іграла на акардыёне. Падбэдзёрвала ўсіх, папраўляла без лішняй пакрыўднасці. Незалежна ад узросту харысты яе слухаліся, яна ў сваю чаргу не забывала ні адной падказанай новай песні, занатоўвала.

Кіраўнік клуба "Спадчына" Анатоль Белы аказаўся дужбацкім калектывісцкім чалавекам. Умеў пахваліць чалавека, заахоціць, падтрымаць, расказаць байку з жыцця, праўду/крыўду ўтварэння "Спадчыны".

Уладзімір Палупанаў, Святлана Багданкевіч, Галіна Вайтовіч, Уладзімір Новік, Святлана Белая, Ала Саскавец, Алесь Цыркуноў, Ігар Курцын не адно ўмела і старанна спявалі, кожны з спадчынцаў адмеціўся ў сваім. Іх аповяды, як правіла цікавыя гісторыі з уласнага побыту, выслухоўваліся зацікаўлена.

Святлана Багданкевіч і Галіна Вайтовіч складалі выдатныя вершы, Яўген Гучок і Мікола Лавіцкі з гумарам павядалі пра дзікія недарэктывы ў самым "справядлівым" савецкім грамадстве, чыггалі вытрымкі з уласных талковых праблемных артыкулаў.

Шмат запамяталася госцяў на спадчыніцкіх пасяджэннях. Ніколі не забыць аповяд Івана Чыгрынава пра нялёгкі шлях моўнага Закона.

Не верылася, што Іван Навуменка, старшыня Вярхоўнага Савета БССР і віцэ-прэзідэнт АН БССР, вядомы пісьменнік, тройчы бяздарна настойваў на перагаласаванні прынятага ўжо Закона пра дзяржаўную мову, беларускую, зніжаў яе вартнасць. Закон адобраны, папраўкі не дапускоўца. Нікія. Перагаласоўка тычылася дробязнай паправаккі: побач з словам "дзяржаўная мова - беларуская" паставіць "і руская", паправаў дэпутат Пятровіч, намеснік старшыні аднаго з гарвыканкамаў Беларусі.

- Спачатку мы проста разгубіліся, не разумелі, што робіць Навуменка. Прыняты і зацверджаны Закон па рэгламенту і праўдзе жыцця нельга дапаўняць, тым болей перагасоўваць. Любыя змены - грубае парушэнне парадку, самой Канстытуцыі.

Тым не меней Іван Навуменка настойвае, - з падказкаў Дземянця і адной мілай распадчыцы, былой камсамольскай начальніцы:

- Будзеце сядзець да ночы. Перагаласавать трэба.

Перабудова вынесла наверх жыццёвай ракі, у кіраўніцкае кола і ў дэпутаты мноства верхглядаў і недалёканцаў: добрых людзей, харошых спецыялістаў і абсалютна некомпетэнтных людзей у гісторыі, беларускасці, этыцы, законатворчасці. Яны, шэрыя, і верхаводзілі. Большасцю.

Рака перастала выяўляцца цячэннем, частую кіравала хвалямі пена.

Разумныя людзі ўсюды і заўсёды панілі знаўцаў, ведалі, старшыня Вярхоўнага Савета, народны пісьменнік, не будзе шкодзіць зямлі беларускай. Спяраша проста не сціміла перабудоўная дэпутацкая маса - мажлівае перагаласаванне ўтруновіць Закон пра беларускую мову, знішчацьмецца і далей беларуская асвета, культура, гісторыя.

- Іван Навуменка тройчы ставіў закон на перагаласоўку, - павядаў нам старшыня камісіі па нацыянальных пытаннях ВС БССР Іван Гаўрылавіч Чыгрынаў. - Мы сходу ўсяклі, такая папраўка - смерць Закону, беларускасці, практычна дзяржаве.

- І што?

- Кінуліся да мікрафонаў рэктар тэатральна-мастацкага інстытута Васіль Шаранговіч, рэктар Белдзяржуніверсітэта Леанід Кісялеўскі, міністр культуры Яўген Вайтовіч, міністр народнай асветы Міхась Дзямчук. Двойчы абаранялі Закон Ніл Гілевіч, Іван Шамякін, мастак Міхась Савіцкі.

Іван Навуменка спасцігнуў нарабленае заклікамі на перагаласоўку, пагрозамі, што будуць дэпутаты галасаваць да паўночы, пакуль не адобраць гіблага дапаўнення Пятровіча. Папрасіў усіх прыслухацца да абаронцаў удзяржаўлення беларускай мовы. Дасведчанаму ў дзяржгульнях Навуменку, ці бачыць, адразу не падумалася пра злыбедства прапановы дэпутата Пятровіча - той доказна выступаві, а фактычна доказна шкодзіў нашай Айчыне. Навуменка паабяцаў, сам будзе галасаваць за адну мову ў дзяржаве Беларусь - родную, дарогую ўсім беларускую.

Націснулі кнопкі цацкверты раз: за - 326, супраць - 40, устрэмалася - 14.

У Івана Чыгрынава нават пры ўспамінах пра тую страшэнную гадзіну галасавання/перагаласавання дрыжэў голас, мякчэлі вочы.

Выступленні ў "Спадчыне" запамяталіся многія - Міколы Ермаловіча, Анатоля Грыцкевіча, Генадзя Каханова, Адама Мальдзіса, Восіпа Юхі, Генадзя Кісялёва, Уладзіміра Конана. Не забыць словы тадышніх іхніх антыподаў, партыйных гаркамаўцаў Пятра Краўчанкі, Ядвігі Юферавай.

Літасць язычніцкіх Багоў і Бога цяперашняга, Адзінага скрозь мільёны гадоў, Усябачнага, Наймагутнага кожнаму зможнаму дае магчымасць калі не бачыць наперад, то паспрабаваць. Найпершы, усім даступны шлях для такога бачання - гук, мелодыя, песня. Адобраная стагоддзямі народная песня змякчае кожнаму народу і чалавеку жыццейскія бедствы. У адшліфаванні народам меладыхнасці не можа быць навалніцаў і шуму жы-

цейскай каўтатнечы. Менавіта па-гэтаму слодычна-распеўную беларускую песню наўпрост і ўпотаікі не прымаюць усемажлівыя джазнікі, рокаўцы, бэндаўцы, мкнуцца крыўдзіць касмапаліты.

Мелодыя любой утрывалай нацыі - шчасце для ўсіх нацыяў. Мая беларуская песня не топча іншамоўную, шчырая народная не гнюсіць прастору, неба, не гняць птушку і чалавека.

Яна не проста слуга сваіх гаспадыняў, новіць, узносіць носьбітаў. Упэўненасць нацыі, праўду і шчасце выбару нясе беларуская народная песня. Яна не адно слуга жаданняў беларуса. Яна парадчыць жаданні. Калі нічога не засталася ў цябе, песня застаецца. Бацькі і Бог - аснова цялеснасці дзіцяці, дарослага, песня - іх душа, першая ўсіхна аднасць.

У ланцугах абавязку і любові трымаюць чалавека малітва і песня, абуджаюць літасць і працу.

Па-над лугам зелянькім.

Брала ўдова лён драбненькі.

Яна брала, выбірала,

Тонкі голас падавала...

Распеўнае дружнае суладдзе адной маёй любімай песні дапаўнялася гэтакім жа другой:

Салавейка шчабача,

Зязюля кукуе.

Ніхто не ведае і не знае,

Дзе мой мілы начуе.

Невыказна светлая цяхая сонечнасць кожнай песні ўзнёсла загойдвала прысутных, несла ў высі завоблачныя.

Люблю наш край,

старонку гэту,

Дзе нарадзілася, расла,

Дзе першы раз

спазнала шчасце,

Слязу надолі праліла.

Ашаламляльная абаяльнасць мелодыяў магутна ўзносіла дух спеўнікаў. Мелодыі яскравіліся першароднай чысцінёй, святой прыкметавасцю. Сапраўдная песня - першая служанка жаданняў духу - цвіла ў харыстаў "Спадчыны" заўжды, трымала ў ланцугах абавязку: цягні за ўсімі, няхай твай голас сугучыцца з суседнімі, тонь роўна, не вылучайся. Песня абуджала згаворлівасць і мяккасць не ў адных нас. Яна ў любым чалавеку пасяляе літасць, дзейнасць, абавязак. Яна, як сумесце працы, зніжае пошвары і крыўды.

Нярэдка ад спадчынцаў чулася, як некалі ад людзей маёй Вялікай Слівы: "Спяваю, радзей плачу".

Радавала нечаканасць і праўдзівасць шматколерных матываў, галасістых і танклявельных, думна-маркотных і развіталых. У "Спадчыне" не дзялілі песні на лірычныя або сямейна-абрадавыя, хрысціянскія ці вясельныя. Абы чалавек ведаў словы і матыў, абы знайшліся падпеўнікі ягона прапанове.

Бо часцяком не знаходзілася каму падцягнуць песню, не тое, каб яе абпачуць-віць. Калі чалавек ведаў усяго матыў і напаміць адну-дзве бывалыя штрафы, тады апрача яе мы выводзілі сучасныя раздоліцы, цяперашнія, грамадзянскія, створаныя на вершы сучаснікаў.

Колькі ў небе зор,

цяжка палічыць.

Толькі з іх адна

найярчэй гарыць.

Гэта ты мая, зорка ясная,

Ты любоў мая, непагасная.

Лірычная вясновасць пераліўных песняў тагачаснай "Спадчыны" ў сэрцы і ў маёй памяці, як шафранная залацістасць ранішняга сонца.

З гадамі пераканаўся, у хаце/кватэры гучыць песня - меней грызні, свараў, папрокаў.

Гадоў чатыры на паседжаннях "Спадчыны" я быў часта, здаралася выступаў, не толькі спяваў. Потым жыццёвая цяжка і праблемы заелі, ды і новых песняў і півуноў замяніла. З 1995 года ў "Спадчыну" не хадзіў.

Дзеля справядлівасці і аб'ектыўнасці на добрую памяць Анатоля Белага мушу, проста абавязаны сказаць пра сумесне трох нашых шырокіх выдавецкіх справах. Прышоў нека ён да мяне ўсхваляваным. Ці можна ў БВТ "Хата", якую я ўзначальваў з 1992 года, надрукаваць календар. - Можна. Дзе ён? - Анатоль разводзіць рукамі. Гэта ў яго ідэя, задума.

Над задумай ён і мы біліся працягла час. Для графічнага і мастацкага афармлення прыцягнулі графікаў і мастакоў, у тым ліку занага Алеся Цыркунова. Плакат-календар "Радавод Полацкіх і Вялікіх Беларусіх (Літоўскіх) князёў" атрымаўся выдатным, выйшаў значным накладам. Хутка разышоўся. У школах, установах і бальніцах, дзе я кандыдатам у дэпутаты ВС РБ выступаў у час трох выбарчых кампаніяў (1995, 1995, 1996), плакат-календар з радасцю вывешвалі на сцены. Прыцягвала храналогія, даты нараджэння, праўлення, смерці беларускіх законных валадароў. Зараз плакат лічыцца амаль рарытэтным выданнем.

З кнігаю "Спадчына" паўтарылася тое ж: задума, жаданне, безграшоўе. Сырамяціна, за частую алагічнасць тэкстаў, невыверанасць фактуры. Асобныя аўтары сваю працу звалілі на Белага і выдавецтва "Хата".

Мусілі падказваць аўтарам, шліфаваць тэксты, рэдагаваць.

Нязнаку здаецца простым: пачуў песню - і заспяваў, няхай не хораша, прыгожа, а завёў. Так не бывае. Дзіця ў сям'і гадамі тоніць разам з мамаю, сёстрамі, татам; бывае ходзіць у музычную школу, а тады толькі прарэзваецца ў яго сапраўдны голас, чуцьце да адмысловасці песні.

З напісаннем вершаў, прозы, навуковых тэкстаў паўтараецца тое ж, як, дарэчы, з

токарыцтвам і шафёрствам. Яшчэ болей патрабуецца гадоў, каб чалавек асіліў цяжкую творчую справу - вязаць літары, словы, радкі. Каб ягонае вяззё некаму падабалася, было карысным, тым болей узрушвала. Не дзіва, у любога кіраўніка, нават раённага маштабу, генеральнага дырэктара завода ёсць штаты памочнікаў, рэдактараў, рэфэрэнтаў. Ва ўсіх краінах.

Як бы не было, рэдкія з спадчынаў не справіліся з дапрацоўкай тэкстаў. Мы прынялі практычна ўсе. Вершыца, матэрыялы аўтараў зборніка (1994) - Міколы Лавіцкага, Аксаны Багдановіч, Святланы Багданкевіч, Яўгена Гучка, Галіны Вайтовіч, Генадзі Ланеўскага, Валера Санько... - будуць карысныя чытачам доўгія гады. Асабліва ўзрушваюць старонкі Міколы Ермаловіча, Анатоля Белага, Анатоля Грыцкевіча, Святланы Белага.

Шырока вядомае арганізацыйнае умельства Анатоля Белага праявілася і тут: сярод спонсараў "Спадчыны" быў і Мітрапаліт Філарэт.

Кніга "Дзейнасць Кастуся Мярляка на эміграцыі", 476 старонак, выдатная ў першую чаргу карэнным жыхарам Беларусі, асабліва хто па цемнаце/светласці памарвае пра лёгенькае жыццё за кардонам. Аўтар, міністр рады БНР К. І. Мярляк, справядліва высвеціў "салодкасць" замежнага жыцця.

У замежжы патрэбна эмігранту да сёмага поту працаваць. З савецкім - а ну іх усіх, сыйдзе, больш за ўсіх мне не трэба, ніхто не правярэць - там зарплаты не будзе, крэдытаў таксама. Чужына слязу тваю не пачуе. У чужой краіне сам, дзеці, унукі мусіце найасцярожна паводзіцца.

Прыцягне ўвагу чытача кніга праўдзівым паказам звычайнай ужо беларускай рэчаіснасці - самаедства, працяглай крыўдлівасці. З-за кроплі праўды і доказаў, за частую чыста асабістых, памылковых, угрунтаваных адно на ўласным досведзе, беларускі праўдзівец тут і там сварыцца, гатовы доказніцца гадамі. Смешыць другія нацыянальныя суполкі. Тычыцца яна і рэлігійных раздраў. У Кліўлендзе, Нью-Ёрку, Канадзе..

Пра гэта шмат сказана ў прадмове Л. М. Лыча і В. А. Санько да карыснай важкай кнігі К. І. Мярляка.

...Анатоль Белага спытаў у мяне, як назваць другі літаратурны зборнік спадчынаў. Назва выселася хутка - "Скрыжалі "Спадчыны". Я ў друкаванні яго ўдзелу не прымаў.

Як бы не было, выдавецкую песню Анатоля Яўхімавіча Белага ў кніжна-друкарскай справе нельга забываць.

Валер Санько,
дырэктар БВТ "Хата"
(1992-2006),
пісьменнік, краязнавец,
доктар народнай медыцыны.

Хтосьці цікавіцца тэатрам, хтосьці кіно, а хтосьці і нашымі беларускімі народнымі традыцыямі. А што галоўнае для людзей, якія жывуць імі і займаюцца ў фальклорных калектывах? Усяго толькі, каб імі цікавіліся, слухалі іх спевы, запрашалі на розныя мерапрыемствы і, канешне, пераймалі майстэрства ды ўдыхалі новае жыццё ў традыцыі.

Носьбітам традыцыйнай спадчыны ў Лідскім раёне з'яўляецца аўтэнтычны фальклорны калектыў хутара Збляны, які працуе пры Парэцкім сельскім Доме культуры. Годам стварэння гэтага калектыву лічыцца 1989 год. Вакальны гурт аб'яднаў 10 чалавек - 8 жанчын і 2 мужчыны ва ўзросце 65-82 гадоў. Але, не педзячы на ўзрост, усе яны вельмі бадзёрыя і рухавыя, могуць пазайздросіць нават і маладыя. Аб'яднала гэтых людзей любоў да роднай песні. Удзельнікі гурта даюць сваім слухачам магчымасць дакрануцца да скарбніцы беларускага песеннага мастацтва, усімі сіламі стараюцца папулярызавать нацыянальную песенную творчасць.

Жанчыны фальклорнага гурта ужо больш, чым 25 год спяваюць разам, і таму яны сталі яркавымі носьбітамі мясцовых традыцый. Удзельніцы калектыву збераглі адметнасць выканання - спевы шматгалоссе, "а капэла". Частка з іх - дуэтамі ці сольна.

У рэпертуары фальклорнага калектыву Парэцкага СДК больш за 100 мясцовых песень, якія ўдзельніцы калектыву перанялі і запамнілі ад сваіх бацькоў. Рэпертуар складаецца з беларускіх народных песняў: "Пшаніца залатая", "Ой васількі, васількі", "Чаму ж не прыйшоў", календарна - абрадавыя песні "Маладая малодачка", "Юр'я", "Як прыйду да кумкі", "Велікодныя напевы" і іншыя.

Удзельніцы калектыву, не глядзячы на ўзрост, здзіўляюць і радуецца глядачоў танцамі, якія танцавалі яшчэ ў маладосці. Гэта беларускія народныя танцы "Беларуская полька", "На рэчаньку", "Акуліна" і іншы.

З самага пачатку існавання фальклорны калектыў прыцягнуў да сябе ўвагу тэлебачання і радыё. У 2003 годзе спявачкі прымалі ўдзел у зды-

На хутары Збляны берагуць песні дзядоў

мках тэлепраграмы "Спявай душа". У 2006 годзе Лідскім раённым метадычным цэнтрам народнай творчасці быў зняты відэафільм аб традыцыйнай ручнай апрацоўцы ільну "Калі да лёну з паклонам - аддзячыць добра лён". Усё менш застаецца на сяле людзей старэйшага пакалення, якія могуць раскажаць аб прызначэнні ільну і асаблівасцях яго ручнай перапрацоўкі. Вось па-гэтаму Лідскім РМЦНТ было вырашана зняць відэафільм, а дапамаглі ў гэтых здымках жыхары хутара Збляны.

Жанчыны вельмі дакладна раскажалі і паказалі ўвесь старадаўні працэс апрацоўкі ільну. Яны з вялікай сур'ёзнасцю ўважлівасцю і адказнасцю аднесліся да гэтых здымкаў, падрыхтавалі песні, неабходныя для фільма і ўсе прылады працы - гэта і пранік, і трапашка, прасніцы і кросны...

Не абыходзяцца без удзелу фальклорных спявачак

розныя мерапрыемствы: гурт прымаў удзел у абласным семінары па фальклору, дзе быў прадстаўлены абрад "Хрэсьбіны", прымаюць удзел у раённых святах "Кірмаш талентаў", "Дажынікі", "Зажынікі", у раённых семінарах па фальклору і аглядах мастацкай самадзейнасці. І кожная сустрэча з глядачом, кожнае выступленне, кожная рэпетыцыя спявачак фальклорнага гурта з хутара Збляны даюць бабулям жыццядаснасці, і пачынаюць па-маладому ззяць вочы, меншае колькасць маршчынак на твары.

І менавіта тут, на хутары Збляны Лідскага раёна вялася і вядзецца шырокая экспедыцыйная даследчая дзейнасць па зборы беларускага фальклору. Ужо шмат разоў у гэты куточак Лідчыны прыязджалі даследчыкі з Менску, Гародні і іншых гарадоў Беларусі і кожны раз удзельніцы этнаграфічнага гурта Парэцкага СДК знаходзілі ў сваёй памяці ўсё

новыя і новыя звесткі аб беларускіх народных традыцыях.

Дзякуючы такому калектыву, як фальклорны гурт Парэцкага сельскага Дома культуры (хутара Збляны), у склад якога ўваходзяць У.Б. Ёдка (1952 гн.), Е.І. Калашнікава (1939 гн.), Г.Ф. Майніч (1946 гн.), Р.С. Лаўнік (1944 гн.), М.П. Урбановіч (1938 гн.), М.У. Урбановіч (1944 гн.), С.І. Паповіч (1945 гн.), М.С. Кельнік (1930 гн.), К.М. Локцевіч (1943 гн.), Г.М. Майніч (1939 гн.), крынічка народнай песеннай творчасці ніколі не перасохне, а будзе бруіцца і папаўняцца новымі песнямі і новымі галасамі, будзе дарыць непаўторнае народнае песеннае мастацтва.

Н. ВАЙЦЮКЕВІЧ,
метадыст па
этнаграфіі і фальклору
Лідскага раённага
метадычнага
цэнтра народнай
творчасці.

Ліпеньскія будні ў ТБК Літвы

Сябры ТБК на чарговую імпрэзу 28-га ліпеня запрацілі гасцей: старшыню Кансерватыўна-Хрысціянскай Партыі БНФ Зянона Пазняка і намесніка КХП БНФ Сяргея Папкова, сяброў з менскага царкоўнага брацтва Трох віленскіх пакутнікаў на чале са спадаром Анатолям Астапенкам, а таксама добрых сваіх сяброў - украінскі сямейны хор "Світліца".

Імпрэза была прысвечана 130-м угодкам ад дня народзінаў Янкі Купалы (7 ліпеня 1882, фальварак Вязынка - 28 чэрвеня 1942, Масква) і 15-ай гадавіне ад дня смерці Лявона Луцкевіча (13 сакавіка 1922, Вільня - 28 ліпеня 1997, Вільня).

Пра жыццё, творчасць і грамадскую дзейнасць Янкі Купалы (сапр. Іван Дамінікавіч Луцкевіч) з прававой выступіў Васіль Акуневіч. Былі ўзгаданы ўсе факты і даты біяграфіі, агучаны назвы ўсіх літаратурных твораў і іх тэматыка, таксама назвы ўсіх сродкаў масавай інфармацыі, з якімі Янка Купала супрацоўнічаў, і якімі ён кіраваў. Класік беларускае літаратуры, паэт, драматург, публіцыст Я. Купала разам з Я. Коласам ёсць заснавальнікі новае беларускае літаратуры і беларускае літаратурнае мовы. Я. Купала пакінуў найбагацейшую спадчыну. Пяць паэтычных зборнікаў: "Жалейка" (1908), "Гуслі" (1910), "Шляхам жыцця" (1913), "Спадчына" (1922), "Ад сэрца" (1940). 18 паэмаў і п'есаў для нацыянальнага тэатру. У тым ліку: "Адвечная песня" (1908), "Сон на кургане" (1910), "На папасе" (1913), "Паўлінка" (1912), драма "Раскіданае гняздо" (1913), трагікамедыя "Тутэйшыя" (1922), пра незалежнасць "Безназоўнае" (1924). Багатая літаратурная спадчына Янкі Купалы як перакладчыка. Ён перакладаў з украінскай, польскай, расейскай, французскай і нямецкай моваў. Усяго пераклаў 92 творы 36 аўтараў. Творы Купалы перакладзены на 117 моваў свету.

На працягу ўсяго свайго свядомага жыцця Янка Купала думаў, разважаў пра беднасны стан і абяздоленасць бе-

ларусаў, пра прычыны гэтага становішча. Пераканаўся ў неабходнасці перамен, у неабходнасці барацьбы за лепшую долю і за незалежнасць. У сваіх творах заклікаў землякоў змагацца за гэты мэта. Царскаму ўраду, і пазней савецкаму ўраду, тое было непрымальным. Таму літаратурныя творы Янкі Купалы забараняліся, выданні канфіскаваліся. Аўтар і выдавецтвы прыцягваліся да адказнасці, падвяргаліся рэпрэсіям. Так, пачынаючы з першага зборніка "Жалейка" (1908), наклад якога быў канфіскаваны ў 1909, забароне падлягалі верш "Зваяваным" (1910), артыкул у Нашай Ніве (НН) "Думкі" (1914), вершы "Перад будучыняй" і "Пазвалі

вас..." (1922). У гэтых двух вершах Купала выказаў сваё стаўленне да бальшавікоў і заклапочанасць бягучай сітуацыяй. Абодва творы былі забаронены. Першы нумар толькі што заснаванага часопіса "Адраджэньне", у якім быў надрукаваны верш "Перад будучыняй", быў канфіскаваны. Паказальнай у гэтым сэнсе была доля трагікамедыі "Тутэйшыя". Напісаны твор у 1922, сцэнічнае жыццё атрымаў у БДТ-1 у 1926. Але хутка п'еса была знята з рэпертуару як твор нацыяналістычны. Толькі ў 1982 пра п'есу ўспомніў Магілёўскі абласны драматычны тэатр (рэжысёр В. Маслюк). Нядоўгім было сцэнічнае жыццё п'есы і тут: пасля паказу ў Менску яе знялі з рэпертуару. У 1988 твор Купалы быў надрукаваны ў 9-м нумары часопіса "Польмя", а з 1990 ідзе на сцэне нацыянальнага тэатра

імя Я. Купалы (рэжысёр М. Пінігін). Зараз п'еса "Тутэйшыя" ўведзена ў школьны праграмы, да яе звяртаюцца шматлікія літаратуразнаўцы і публіцысты.

Не выпадкова ў Янкі Купалы такі трагічны лёс. Ён шмат разоў выклікаўся на допыты па справе контррэвалюцыйнай арганізацыі "Саюз вызвалення Беларусі", якая ў рэальнасці не існавала. 20 лістапада 1930 году, не вытрымаўшы здзекаў, Купала робіць спробу самагубства, але застаецца жывы. Лежачы ў шпіталі, канчаткова зломлены, падпісвае г. зв. "Адкрыты ліст Я. Купалы" з адрачэннем ад нацыянальнай ідэі. Творчасць Купалы 30-х гадоў складаецца з

прасавецкіх вершаў, апроч цыклу вершаў 1935, створаных у вёсцы Ляўкі ("Сонцу", "Лён", "Дарогі" і іншыя).

4 чэрвеня 1942 Купала быў раптоўна выкліканы з Татарстана (быў у эвакуацыі) ў Маскву тэлеграмай ад старшыні Саўнаркама БССР. 28 чэрвеня ў Маскве Купала трагічна загінуў, упаўшы з лесвіцы ў гатэлі "Масква". Паэт быў пахаваны ў Маскве на Ваганькаўскіх могілках, а праз 20 гадоў яго прах быў перавезены ў Беларусь. Цяпер магіла Янкі Купалы знаходзіцца на Вайсковых могілках у Менску, побач з магілай Якуба Коласа. Тамсама знаходзіцца і магіла маці паэта Бянігны Іванаўны, якая памерла ў акупаваным Менску, перажыўшы сына на два дні.

Удзячны беларускі народ ушанаваў Я. Купалу. Дзейнічаюць: "Дзяржаўны літаратурны музей Я. Купалы", "Дзяржаўная прэмія імя Я. Купалы", "Міжнародны фонд Я. Купалы", "Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Я. Купалы", "Гарадзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Я. Купалы" і інш. У Вільні яго імем названа вуліца, на доме рэдакцыі НН намаганні ТБК замацавана шыльда.

Завершыла тэму Янкі Купалы на імпрэзе спадарыня Тацяна Райнене. Яна дэкла-

мавала два паэтычныя творы. Удзельнікі імпрэзы шчырым рукаплясканнем выказалі сваю падзяку народнаму паэту і спадарыні Тацяне.

Сваімі ўспамінамі пра Лявона Луцкевіча, сына прэм'ер-міністра БНР Антона Луцкевіча, беларускага грамадскага і культурнага дзеяча, педагога, мемуарыста, заснавальніка нашага Таварыства Беларускай Культуры ў Літве выступіў Андрусь Старовойтаў. Спадар Андрусь, цяпер рэдактар і выдвец твораў беларускамоўнай перадачы на дзяржаўным радыё Літвы, ўпершыню пачуў голас дзядзькі Лявона па радыё, калі жыў у Маладзечне. У тых перадачах Лявона Луцкевіча здзіўляла і захапляла валоданне беларускамоўнаю моваю, клопат пра беларускую спадчыну ў Вільні. Тады Андрусь паставіў сабе за мэту абавязкова пазнаёміцца з Лявоном. Што і адбылося ў Вільні. Добрыя стасункі паміж імі доўжыліся да апошніх дзён жыцця Лявона.

Лявон, таксама як яго бацька, як тысячы лепшых сыноў Беларусі, зведаў пераслед і рэпрэсіі з боку савецкай дзяржавы. За беларускую дзейнасць быў асуджаны, адбываў

пакаранне на Калыме, пасля хрушчоўскай адлігі вярнуўся ў Вільню. Лявон Луцкевіч быў адным з першых, хто пачаў адрджаць беларускае культурнае жыццё напрыканцы 80 х гадоў мінулага стагоддзя. Па яго ініцыятыве і актыўнымі намаганнямі, разам з другімі беларусамі-віленчукамі, была заснавана беларуская суполка ТБК, беларускамоўная школа, беларуская кафедра ва ўніверсітэце, беларускамоўныя перадачы на літоўскім тэлебачанні і радыё. Сваю любоў да беларускай Вільні Лявон Луцкевіч выказаў сваёй кнігай "Вандроўкі па Вільні", выдадзенай ТБК, яна пабачыла свет ужо пасля смерці аўтара. Кніга стала найкаштоўнейшым экскурсаводам па Вільні. Гэта найбагацейшы набытак беларусаў за час новага адраджэння. Беларусы ганарацца сваім патрыётам, годным прадаўжаль-

нікам справы Івана і Антона Луцкевічаў.

Завершылі імпрэзу сябры-украінцы. Сям'я Рамана і Аксаны з дочкаю Іраю і мамай Аксаны - Ірынаю Ільніцаю. Украінскія народныя песні яны спявалі ў знак салідарнасці з беларусамі. Пасля заканчэння імпрэзы прысутныя не разышліся, а вялі дыскусію пра мову, пра нацыянальную свядомасць народаў суседзяў-беларусаў і ўкраінцаў. Было цікава і карысна.

Па просьбе прысутных на імпрэзе з прававой выступіў Зянон Пазняк. Спадар Зянон падзяліўся сваёю заклапо-

нашай краіны і пагроза ўсёй Еўропе. Калі іх стане паабяцаны мільён, то кітайцаў не спыніш. Яны папруць на Беларусь, вытоптаючы ўсё на сваім шляху. Яны ўпэўнены, што беларусы не будуць супраціўляцца і бараніць сваю зямлю.

Ёсць паведамленні аб выпадках, калі кітайцы, арганізаванымі групамі да 100 чалавек, заходзяць у калектыўныя сады і збіраюць садавіну і гародніну без дазволу. Міліцыя ўлікаў не знойдзе, бо ўсё з'едзена. Ды і не стараецца міліцыя знайсці парушальнікаў. Падобна на тое, што ёсць устаноўка для міліцыі паводзіць сябе з імі так, каб не нашкодзіць добрым адносінам з новым стратэгічным партнёрам - Кітаем. Пакуль міліцыя разбіраецца з гэтай групай, на іншым канцы дачнай зоны эфект саранчы арганізоўваюць яшчэ некалькі "малых групаў". Змагацца з гэтым немагчыма, міліцыя ўжо катастрофічна не хапае. Гаспадарам садовых участкаў давадзецца арганізоўваць самаабарону. Трэба спыніць нашэсце кітайцаў цяпер, пакуль не позна. Калі мы гэтага не зробім, нас чакае няволя і нацыянальная трагедыя.

Яшчэ спадар Зянон прэзентаваў удзельнікам імпрэзы дзве новыя свае кніжкі, якія надрукаваны ў 2012-м годзе. У суаўтарстве з Валерыем Буйвалам падрыхтавана і выдадзена кніга "Абарона Курапатаў. Народны мэмарыял". У кнізе пра змаганне за Курапаты і за абарону Курапатаў. Гэта найперш барацьба са спадкаемцамі тых, хто тварыў генацыд. Толькі ведаючы і разумючы гэта можна зразумець сэнс і змест падзеяў, што разгортваюцца вакол Курапатаў. Другая кніга "Добрая фатаграфія". У ёй веды пра ўсе найноўшыя дасягненні навукі і прамысловасці ў галіне фатаграфіі. Гэта дапаможнік на беларускай мове для прафесіяналаў і аматараў фатаграфіі.

*Васіль Акуневіч,
в.а. старшыні ТБК,
Вільня.*

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для поштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Юля Карчагіна, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Газета падпісана да друку 13.08.2012 г. у 10.00. Замова № 1517.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес. - 3850 руб., 3 мес. - 11550 руб.

Кошт у розніцу: па дамоўленасці.